

Är min röst lika mycket värd som de andras?

En kvalitativ studie om upplevelsen av delaktighet vid nätverksmöten

Is the value of my voice as high as the other's?

A qualitative study of the experience of participation during network meeting

Författare: Amanda Herbertsson och Birgitta Rahmé

Examensarbete 15 Hp

Socialt arbete och socialpedagogik, 61-90 Hp

Socialpedagogiska programmet

Institutionen för individ och samhälle

Vårterminen 2016

Sammanfattning

Är min röst lika mycket värd som de andras?

En kvalitativ studie om upplevelsen av delaktighet vid nätverksmöten

Is the value of my voice as high as the other's?

A qualitative study of the experience of participation during network meeting

Sidantal: 41

Författare: Amanda Herbertsson och Birgitta Rahmé

Handledare: Martin Molin

Examinator: Annika Theodorsson

Datum: Juni 2016

Syfte: Syftet med denna studie är att beskriva, jämföra och analysera hur unga vuxna med NPF och nätverksledare upplever brukarens delaktighet vid nätverksmöten, som arrangeras i avsikt att samverka för brukarens bästa. Vidare syftar studien till att analysera delaktighetsfrämjande arbete hos nätverksledarna.

Frågeställningar:

- Vilken upplevelse av brukarens delaktighet beskriver informanterna vid nätverksmöten?
- Vilken betydelse har samverkan för brukarens upplevelse av delaktighet vid nätverksmöten?
- Hur beskriver nätverksledarna sitt delaktighetsfrämjande arbete?

Teori: Studiens teoretiska perspektiv är symbolisk interaktionism med de centrala begreppen delaktighet, samverkan och meningsskapande vilka används för att tolka empirin.

Metod: Utifrån en kvalitativ metod har sex halvstrukturerade intervjuer genomförts, varav tre med brukare som det arrangerats nätverksmöten kring samt tre med nätverksledare. Samtliga informanter kontaktades genom den så kallade snöbollseffekten. För att få svar på studiens syfte och frågeställningar utformades en intervjuguide, vars svar transkriberades och analyserades genom meningskodning.

Resultat: Brukarna upplever en större delaktighet vid nätverksmöten än vid andra situationer i vardagen. Nätverksledarna är mer positiva i sina uppfattningar än brukarna. Det framkommer att brukarens upplevelse av delaktighet handlar om att vara en del av ett sammanhang. Hindrande faktorer för samverkan är hindrande för brukarens upplevelse av delaktighet. Nätverksledarnas delaktighetsfrämjande arbete grundar sig i en ständig återkoppling till brukaren och dialog mellan deltagarna.

Nyckelord: Socialpedagogik, socialt arbete, NPF, delaktighet, samverkan, meningsskapande, självbestämmande, nätverksmöte

Förord

Vi har tillsammans bidragit med kunskaper och arbetat gemensamt genom hela processen, vilket har berikat studien. Vi vill passa på att tacka varandra för ett gott samarbete och vi tackar även våra familjer för att de tålmodigt har stöttat oss. Vi tackar vår handledare Martin Molin för idéer, tips och råd.

Amanda och Birgitta

Innehåll

Inledning.....	6
Studiens relevans för socialt arbete och socialpedagogik.....	7
Bakgrund.....	9
Historik.....	9
Lagstöd.....	9
Målgrupp.....	9
Definitioner av begrepp.....	10
Problemformulering.....	11
Syfte och frågeställningar.....	12
Tidigare forskning.....	13
Tidigare forskning och dess relevans för studie.....	16
Teoretiska utgångspunkter.....	18
Symbolisk interaktionism.....	18
Delaktighet.....	19
Samverkan.....	20
Meningsskapande.....	20
Resonemang kring användandet av teorin i studien.....	21
Metod.....	22
Val av metod.....	22
Urval.....	22
Genomförande.....	23
Databearbetning och analysmetod.....	24
Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	24
Etik.....	25
Analys och resultat.....	27
Delaktighet.....	28
Samverkan.....	29
Meningsskapande.....	31
Resultatdiskussion och slutsatser.....	35
Metoddiskussion och förslag till fortsatt forskning.....	36
Studiens implikationer för socialt arbete och socialpedagogik.....	37
Litteraturförteckning.....	39
Bilaga 1. Informationsbrev brukare	
Bilaga 2. Informationsbrev nätverksledare	

Bilaga 3. Halvstrukturerad intervjuguide- vid intervju med brukare

Bilaga 4. Halvstrukturerad intervjuguide- vid intervju med nätverksledare

Inledning

Ett tema som ofta återkommer inom det socialpedagogiska arbetet är delaktighet. Ett begrepp som i det närmaste är synonymt med självbestämmande eller upplevelsen av att känna mening. En vanlig föreställning hos såväl professionella som anhöriga och samhället för övrigt är att delaktighet ska ses som något självklart och som en rättighet (Markström & Eriksson, 2000). En åsikt som får stöd i lagstiftningen, inte minst i socialtjänstlagens portalparagraf där det står att *”Verksamheten ska bygga på respekt för människornas bestämmanderätt och integritet.”* (1 § 1 kap. 2001:453). Ungdomsstyrelsen har tagit fram statistik om levnadsvillkoren för unga mellan 16-29 år med bland annat diagnoserna autismspektrumstörning och ADHD, genom två enkätundersökningar, en rikstäckande och en slumpmässig. Resultatet visade att unga vuxna med en funktionsnedsättning ofta hamnar utanför samhällslivet vad gäller skola, utbildning och arbetsliv. Vidare har det visat sig att de som har en funktionsnedsättning oftare har stressrelaterade problem och att sjukskrivning är högre än hos befolkningen i övrigt (Bohlin, 2012).

Valet har varit att göra en kvalitativ studie om hur unga vuxna som har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF) upplever delaktighet, meningsskapande och samverkan i de nätverksmöten som arrangeras för personen bästa. Syftet med studien är att undersöka, jämföra och analysera hur unga vuxna med NPF, det vill säga personen mötet handlar om, samt hur nätverksledarna upplever brukarens delaktighet vid nätverksmöten som arrangeras i avsikt att samverka för brukarens bästa. Vidare syftar studien till att analysera delaktighetsfrämjande arbete hos nätverksledarna. Föresatsen är att tydliggöra om målgruppen själv upplever sig lika delaktiga som omgivningen gör gällande. En bidragande orsak till valet av tema är att ämnet är relativt outforskat, åtminstone när det handlar om vad personerna tycker själva som har insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Förhoppningen är därmed att studien ska ge röst åt hur personer som står i beroende av LSS kan uppfatta sin möjlighet att påverka den egna situationen. Under utbildningen har begreppet delaktighet i sina olika skepnader blivit utvärderade och analyserade utifrån olika teorier. I kurslitteraturen har främst det praktiska socialarbetet stått i fokus och inte så sällan utesluts den hjälpbehövande/brukarens upplevelse av dito. Vår upplevelse och erfarenhet från bland annat den fältförlagda praktiken är att det ”pratas” mycket om vikten av delaktighet för brukare men vår uppfattning är att det i flera fall tenderar vara en intention som stannar kvar på personalmöten etcetera. Missmodiga av denna erfarenhet har vi ställt oss frågan om personer som har en insats enligt LSS, snarare informeras om vad som gäller en tillfrågade än vad hen själv vill (Lewin, 2014).

Väl medvetna om att en negativt uppfattat ingång kan påverka resultatet valde vi ämnet med anledning av intresse och av eget engagemang för målgruppen. Med en önskan om att medvetengöra komplexiteten kring delaktighet i socialt arbete, om inte för andra så för oss själva i vårt kommande yrkesliv. Införstådda med studiens möjligheter att belysa ett så omfattande och många gånger komplext problemområde gör att vi får avgränsa oss stort. Tidigt i processen låg fokus på personer med någon form av funktionshinder, likaså att studien skulle handla om möjligheten att bestämma själv. Målgruppen har dock fått begränsas till att gälla unga vuxna, 18-

25 år, som har en neuropsykiatrisk diagnos som gör dem berättigade till insatser enligt LSS, dock skulle de inte ha något intellektuellt tilläggshandikapp. Genom att resonera om hur personerna i vald målgrupp och nätverksledare upplever brukarens delaktighet valdes att studera nätverksmötet som en möjlighet. Detta mot bakgrund att nätverksmötet är det tillfälle då olika professioner möts för att tillsammans med personen besluta om sådant som rör hans liv och som i sin tur kan få stora konsekvenser för personen. Som professionell i det här fallet nätverksledare är det av betydelse att kunna se världen utifrån andras ögon, för att kunna förstå det samspel och den relation som skapas mellan nätverksledaren och brukaren (Skau2007). Hagner et al. (2014) har i sin studie visat att unga vuxna med en autism spektrum störning ofta har svårigheter med kommunikation och andra sociala svårigheter, vilket kan visa sig när brukaren ska tala om sig själv vid de möten som rör hen. Olika former av planeringsmöten med ledare som styr upp hur mötet ska vara, samt ett stödjande socialt nätverk är till god hjälp med att strukturera för att komma vidare i planeringen kring sitt liv. Andersson och Bjerkman (1999) har i sin studie kommit fram till att det krävs skicklighet av samordnare, som kan liknas vid nätverksledare, för att leda ett möte med brukaren och mellan olika parter. Dessa möten har visat sig vara viktiga för den egna självkänslan och delaktighet. Olika former av planeringsmöten med ledare har visat sig göra hen mer aktivt deltagande än vid möten utan ledare. Forkby (2006) skriver om strukturella nätverksmöten som är av betydelse för att ha en gemensam planering för och tillsammans med brukaren. Men Forkby (2006) menar också att det är ett dilemma med att det är socialtjänsten som i de flesta fall kallar till nätverksmöten, detta kan innebära att brukaren inte är lika delaktig i planeringen och målsättningen av nätverksmötet. Till sist vill vi uppmärksamma läsaren om att målgruppen, oavsett om de enskilda personerna beviljats insatser enligt LSS, tillhör en grupp som särskilt uppmärksammas i samhället på senare tid inte minst inom utbildning, sysselsättning och kriminalvård.

Studiens relevans för socialt arbete och socialpedagogik

Att precisera vad socialt arbete innebär är inte alltid självklart då definitionen varierar över tid och i lokala traditioner. En av de vetenskapliga beskrivningarna syftar på tre riktningar, den sociala förändringen, den problemlösande eller den som verkar för ett ökat välbefinnande hos brukaren (Payne, 2008). Vi tänker att socialt arbete handlar om att motverka utanförskap likväl som att arbeta för inkludering. Detta då utanförskap ofta likställs med personer som lever i utkanten av vad som anses vara socialt acceptabelt, inte så sällan på människor som befinner sig i missbruk, kriminalitet eller på något annat sätt avviker. Denna studie fokuserar på brukare som har en funktionsnedsättning vilka, som grupp, har en ökad risk att hamna i ett utanförskap av den anledningen att de ofta blir exkluderade (Markström & Eriksson, 2014). Vi kan se hur det socialpedagogiska arbetet är av betydelse för att stödja och stärka brukaren vid nätverksmöten.

Oavsett hur man uppfattar definitionen av socialt arbete är det socialpedagogiska förhållningssättet i det närmaste synonymt. Socialpedagogikens intention är att mobilisera brukarens egen kraft. Genom att verka med ett salutogent synsätt med målet att skapa delaktighet och mening. Allt för att brukaren, utifrån sina behov av stöd, ska kunna leva självständigt. Ett arbete som oftast sker i närmiljön och inte så sällan i gemenskap med andra vilket ger behandlaren möjlighet att kunna utnyttja grupprocessens kraft. Den sociala utvecklingen sker både till gagn för individen själv som för gruppen (Markström & Eriksson, 2000).

Om det socialpedagogiska arbetet bidrar med kunskaper och motivation så kan vi säga att nätverksmötet bidrar med möjligheter. Vid nätverksmötet kan brukaren ge röst för sina önskemål till dem som finns runt om hen och som har till uppgift att verkställa beviljade insatser eller andra rättigheter. Denna studie undersöker upplevelsen av brukarens delaktighet vid nätverksmöten och Eriksson och Markström (2000) menar att i nätverksarbete arbetar man med interaktion med brukaren och närmiljön.

Att verka som socialarbetare innebär att skapa förutsättningar för människor i samhället, och även om det sociala arbetet är brett så är det generellt så till vida att arbetet kräver medvetna och genomtänkta handlingar. Behandlaren måste ha kunskaper om hur människor interagerar i mötet samt en förmåga att sätta sig in i hur personen som tar emot hjälpen upplever situationen (Svensson et al, 2008).

Bakgrund

I följande avsnitt presenteras historik kring personer med funktionsnedsättning, en kort presentation av LSS, en beskrivning av målgrupp samt definitioner av relevanta begrepp.

Historik

Sett ur ett historiskt perspektiv har personer som av olika anledningar inte var arbetsdugliga setts som en grupp. Till exempel fram till 1800-talets första hälft inrymdes personer med alla möjliga funktionsnedsättningar tillsammans med gamla men också till viss del barn inom fattigvårdens olika hem. Det som sedan händer är att olika reformer tar vid och man börjar särskilja gamla och barn respektive funktionshindrade och fattiga. Institutioner med möjlighet till sysselsättning och utbildning startar för vanartiga barn och vuxna (läs personer med funktionshinder). Under 1900-talet har utvecklingen gått succesivt mot att diagnostisera och dela in personer med funktionshinder i olika grupper. Institutioner och boenden har, med varierat resultat, strävat efter att sammanföra dem som haft likande behov (Lindberg & Grönvik 2014).

I dagens samhälle ställer lagen krav på att varje individs personliga behov ska vara avgörande vid beviljandet av en insats vilket innebär att kommunen har krav på sig att när insatsen ska verkställas ska individens behov matcha utförarens (vårdgivarens) verksamhet. Det är idag också självklart att nästan alla diagnoser har sin egen, självklara, intresseorganisation (Lindberg & Grönvik 2014).

Lagstöd

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, är en rättighetslag som innehåller bestämmelser kring insatser, stöd och service för personer med särskilda behov. För att omfattas av LSS ska man ingå i någon av de tre personkretsarna. För att ingå i den första personkretsen ska personen ha utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd. I andra personkretsen ingår personer med förvärvad hjärnskada i vuxen ålder och betydande och bestående begåvningsmässiga funktionshinder. Den tredje personkretsen omfattar personer med andra bestående fysiska eller psykiska funktionshinder som orsakar omfattande svårigheter i den dagliga livsföringen, som inte beror på normalt åldrande. Enligt 6§ LSS ska *”Verksamheten enligt denna lag skall vara av god kvalitet och bedrivas i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter. Verksamheten skall vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde skall i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges.”* Enligt 7§ andra stycket LSS, skall insatserna vara samordnade och varaktiga (1993:387).

Målgrupp

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) är ett samlingsbegrepp för ett antal tillstånd som internationellt brukar benämnas för utvecklingsrelaterade kognitiva funktionsnedsättningar. Vilka, vanligen, inte syns utanpå och innebär en annorlunda kognition, det vill säga hur man tänker, löser problem och hanterar information. Det är viktigt att komma ihåg att alla med NPF inte nödvändigtvis har svårigheter som tar sig till uttryck på samma sätt (Lorenz, 2011). Individens besvär ska ha uppträtt i tidig barndom och kan spänna från att ge mycket måttliga besvär till svåra tillstånd som påverkar i den grad att stöd och hjälp krävs dygnet runt. Det är dock inte omfattningen av besvär som berättigar till stöd enligt LSS utan diagnosen i sig. Vanligen pratar man om ADHD, ADD, Tourettes syndrom och autism. Först när personen

påverkas i en sådan omfattning att det får negativa konsekvenser i vardagen brukar man tala om en funktionsnedsättning (Skolmyndigheten, 2015).

Definitioner av begrepp

I studien förekommer ett antal ord och begrepp vilka återkommer i de olika avsnitten. För att tydliggöra ska dessa begrepp förstås utifrån betydelsen av nedanstående förklaringar.

- **NPF** är liktydigt med neuropsykiatriskt funktionsnedsättning, vilket inkluderar alla diagnoser med autismliknande tillstånd (Ottosson & Ottosson, 2007).
- **Brukare** avser en ung vuxen, eller som i pluralis form unga vuxna, som är mellan 18-25 år och som har en NPF samt minst en insats enligt LSS (1993:387). Då det inte är ovanligt att en person som passar in på den beskrivningen vi avser med brukare har intellektuellt lägre begåvning än normalpopulationen, understryks att samtliga intervjuade är normalbegåvade.
- **Målgrupp** används synonymt med brukare, om inte annat anges.
- **Professionell** menas yrkesverksam person som har i uppgift, att på något sätt, arbeta för att målgruppen får de insatser och det bemötande som de lagligen har rätt till.
- **Delaktighetsfrämjande arbete** används synonymt med delaktighetsfrämjande metoder.
- **Nätverksmöte** syftar till de möten som ofta kallas strukturella nätverksmöten (Markström & Eriksson, 2000). Begreppet ska förstås som ett möte vilket någon professionell som finns nära brukaren bjuder in andra aktörer och viktiga personer ur nätverket, för att delta i ett samverkansmöte. Vanliga deltagare, förutom socialtjänsten och brukaren själv, kan vara försäkringskassa, skola, anhöriga och gode män med flera. Orsaken till mötet kan variera, men grundtanken är att brukaren ska slippa gå på flera olika möten. I stället samlas viktiga aktörer och beslutar tillsammans med brukaren om hur brukaren bäst ska bli hjälpt. Mötet kan även syfta till att engagera brukarens privata nätverk. Ett nätverksmöte förutsätter alltid brukarens samtycke och brukaren avgör vad som får sägas utifrån offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). I de nätverksmöten som beskrivs, leder alltid en eller två nätverksledare mötet. Personen ingår i ett Nätverkslag vilka i sin yrkesroll har till uppgift att leda socialtjänstens olika nätverksmöten. Markström och Eriksson (2000) skriver att nätverksledare vanligen är en person som är socionom eller socialpedagog.

Problemformulering

Det är för brukarens skull som nätverksmöten arrangeras och resultatet av mötet kan endast brukaren avgöra. Därför behövs det en bättre kunskap kring upplevelsen av brukarens delaktighet för att de professionella ska kunna bedriva sitt fortsatta arbete på ett sätt som gynnar brukaren, det vill säga den mötet berör. Ett arbete som kan innebära att stödja och motivera brukaren till att vilja förändra sin situation, men kanske framförallt tillmötesgå brukarens vilja genom att möjliggöra förändring i omgivningen. Vi tänker till exempel på en brukare som har en daglig sysselsättning enligt LSS. Brukaren är hänvisad till en viss verksamhet men vill egentligen göra något helt annat. Först genom att förstå och lyssna till brukaren kan den professionella bedriva ett arbete som bygger på socialtjänstlagens intention att allt arbete ska bygga på respekt för den enskildas självbestämmande och vara av god kvalitet (1 kap. 1§ SoL, 2001:453).

Det är genom att öka kunskapen om upplevelsen av brukarens delaktighet, som också ökar vår förståelse till vad brukaren vill och hur omgivningen på bästa sätt kan ge stöd (Simmeborn-Fleischer, 2013).

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att beskriva, jämföra och analysera hur unga vuxna med NPF och nätverksledare upplever brukarens delaktighet vid nätverksmöten som arrangeras i avsikt att samverka för brukarens bästa. Vidare syftar studien till att analysera delaktighetsfrämjande arbete hos nätverksledarna.

- Vilken upplevelse av brukarens delaktighet vid nätverksmöten beskriver informanterna?
- Vilken betydelse har samverkan för brukarens upplevelse av delaktighet vid nätverksmöten?
- Hur beskriver nätverksledarna sitt delaktighetsfrämjande arbete?

Tidigare forskning

Nedan redogörs för tidigare forskning kring aspekter för delaktighet, samverkan och nätverksarbete vilka anses betydelsefulla för studien. Efter presentationen av tidigare forskning sammanfattas avsnittet och varför vi finner respektive forskning relevant för studien. Utifrån studiens syfte och frågeställningar har relevansen av tidigare forskning bedömts och valts ut i form av avhandlingar, artiklar och rapporter. De databaser som har använts är Primo, Proquest, Swepub samt avhandling.se och till en början användes sökorden "brukarmedverkan", "brukarinflytande", "delaktighet" och "samverkan" i olika kombinationer. Därefter användes följande engelska sökord "client voice", "participation", "ASD" (Autism spectra disorder), "disability collaboration", "cooperation" "family group conference" och "networking meeting".

Petersen, Hounsgaard och Vinther Nielsen (2008) har skrivit artikeln *User participation and involvement in mental health rehabilitation: A literature review* i vilken de identifierar och utvärderar forskning kring delaktighet och brukarmedverkan vid rehabilitering för individer med psykisk ohälsa. Det empiriska materialet baseras på forskningsrapporter publicerade i internationella vetenskapliga tidskrifter. För att identifiera, beskriva och tolka forskning oberoende av de metoder som används i materialet valdes den systematiska metoden Matrix. Författarna använde sig av internationella databaser för att hitta det empiriska materialet. De artiklar som var med i studien var forskningsrapporter, som var utförda antingen kvalitativt eller kvantitativt. Artiklarna var publicerade i fackgranskade vetenskapliga tidskrifter från november 1997 till november 2007. Författarna valde att fokusera på hur brukarmedverkan och delaktighet påverkar processerna och resultatet av psykiatrisk rehabilitering. 13 artiklar uppfyllde kriterierna och flertalet av artiklarna var utförda i Storbritannien (7), resten var utförda i Norge (1), Sverige(2), Australien (1), Kanada (1) och Tyskland (1). Identifierade nyckelfrågor, metodologiska och teoretiska frågor analyserades och diskuterades. Resultatet från flera av artiklarna tyder på att brukardeltagande och engagemang har ett positivt resultat på rehabiliteringen. Utifrån att ha studerat dessa 13 artiklar kom författarna fram till att brukarmedverkan och ett inflytande över rehabiliteringen har god effekt på brukarens behandling och det förbättrar resultaten vid depression i allmänhet. Delaktighet och engagemang har visat sig vara viktiga faktorer för utveckling av sociala färdigheter och förebyggandet av hjälplöshet. Men det finns vissa hinder mellan de yrkesverksamma och hälso- och sjukvårdssystemet, som kan stå i vägen för ökad brukarmedverkan och delaktighet.

Andersson och Bjerkman (1999) har gjort studien *Mellan myndighet och familj En kvalitativ undersökning av familjerådslag i Sverige* i vilken de undersöker Family Group Conferencemodellen även kallad familjerådslag från Nya Zeeland. Utifrån en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer, fältstudier och observationer, var syftet med studien att undersöka hur familjer med olika sociala problem samt samordnare, vilka kan liknas vid nätverksledare och socialtjänst, upplevde arbetsmetoden. I 10 kommuner studerades 19 familjerådslag och sammanlagt 28 barn deltog. Utgångspunkten var Habermas teori om system- och livsvärld. Andersson och Bjerkman (1999) framställde familjerådslaget som ett möte mellan system- och livsvärld. Familjerådslag fungerar som arbetsmetod inom det sociala arbetet i Sverige. Nätverksarbete och familjerådslag har mycket gemensamt men skiljer sig på så sätt att föräldrarna och andra viktiga vuxna skall framföra barnens åsikter. Det vill säga att de ska skildra barnens berättelser och göra dessa begripliga för de övriga deltagarna i mötet. Föräldrarna väljer om barnen skall delta vid

familjerådslaget och när det gäller nätverksarbete är det en given självklarhet att barnet är med. I familjerådslaget fick livsvärlden ett större värde till skillnad från det traditionella mötet mellan myndighet och familj. Resultatet av studien visade att familjerådslag visade att barnen kände sig sedda och hörda. Men även att det känt sig delaktiga i processen. Föräldrar och barn bekräftade att förstod att de fattade besluten var utifrån barnets bästa. Resultatet visade också att samarbetsförmågan mellan samordnaren och socialsekreteraren var av stor betydelse, samt att det krävdes skicklighet för att leda ett familjerådslag. Det visade sig även hur betydelsefullt stödet för samordnadaren från den egna organisationen var för att lyckas med familjerådslag som metod. Förhållandet mellan myndighet och familj i denna studie, anser vi vara relevant för vår studie eftersom familjerådslag påminner om nätverksarbete. Fokus i denna studie har legat på barnens upplevelse av att delta i familjerådslag, vilket även är relevant för vår studie då fokus grundar sig i brukarens upplevelse.

Karlsson (2007) har i sin avhandling *Funktionshinder, samtal och självbestämmande: en studie av brukarcentrerade möten* studerat professionella och brukarcentrerade möten som vänder sig till både barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder. Syftet med avhandlingen var att ur ett medborgarskaps- och kommunikativt perspektiv undersöka och problematisera funktionshindrade ”brukares” självbestämmande i samtal som pågår under ”brukarcentrerade” teammöten, organiserade av habiliteringsverksamheter. Avhandlingen belyser funktionshindrade medborgares möjligheter till ökat inflytande och vilka innebörder av socialt medborgarskapsutövande som då aktualiseras. Avhandlingen belyser även om, och i så fall hur, dilemmat mellan självbestämmande och att de professionella tror sig veta vad som är bäst stämmer åt brukaren kommer till uttryck.

För att skapa sitt empiriska material använde sig Karlsson (2007) av ljudinspelningar av möten, observationer av samma möten, intervjuer med mötesdeltagare, habiliteringschefer och individuell samordnad plan (ISP)- utvecklare samt insamling av mötesprotokoll. Utöver detta följde Karlsson (2007) en del av mötesdeltagarna i deras vardagsmiljöer. Karlsson (2007) samlade in sitt empiriska material via en barn- och ungdomshabilitering samt en vuxenhabilitering, där det redan fanns en viss etablerad kontakt. Habiliteringarna var belägna i två städer i olika län och har använt sig av individuell samordnad plan i många år. Resultaten analyserades både kvalitativt och kvantitativt och analyserna visar att brukarna inte alltid är med på möten som rör brukaren, vilket kan förklaras med brukarnas kognitiva svårigheter och- eller låga ålder. De brukare som var med på mötena, visade sig vara mer eller mindre begränsade till inflytande över samtalsorganisering. Karlssons (2007) resultat visar att brukarna överlag inte var självbestämmande, utan att det var de andra på mötena som fattade besluten. Brukarnas inflytande varierade, men även i vilken utsträckning som brukarna deltog aktivt genom att identifiera sina problem och önskemål. Resultatet visar även att det blev en spänning mellan ett idealt självbestämmande för brukaren och brukarens förmåga eller benägenhet att uttrycka sig och sina problem.

Simmeborn-Fleischer (2013) skriver i sin avhandling *“Man vill ju klara sig själv” Studievardagen för studenter med Asperger syndrom i högre utbildning* om upplevelsen av det pedagogiska stöd som tre studenter med Asperger syndrom får i sin utbildning vid olika högskolor i Sverige. Avhandlingens fokus ligger på studenter med Asperger syndrom och bygger på två studier varav en studie är intervjuer med studenterna, anhöriga och samordnare på högskolorna. Den andra är en enkätstudie som riktar sig till studenter med Asperger syndrom, studenter med hörselnedsättning och studenter med rörelsehinder. Simmeborn-Fleischer (2013) ville se vilka strategier studenterna

använder sig av när de fått pedagogiskt stöd. Det visade sig att de flesta studenterna inte klarade sina studier då de inte hade några fungerande strategier. Hon kom även fram till att samordnare på högskolor behöver mer kunskap om personer med Asperger syndrom och behöver även samarbeta med t.ex. LSS-handläggare för att på bästa sätt hjälpa studenterna till en fungerande vardag. Individer med Asperger har svårt att förklara vilken hjälp de behöver. En annan anledning till att de inte ber om det stöd de har rätt till, är att de gärna vill klara sig själva eller att de inte vill berätta om sin diagnos.

Forkby (2006) beskriver och analyserar i utvärderingen *Socialt nätverksarbete: Alliansbildning, makt och retorik* för Ung och trygg i Göteborg, hur nätverksarbete bedrivs med ungdomar i riskzon. Studiens utgångspunkt var Habermans idéer om system- och livsvärld. Studien bygger på en syn på nätverksarbete som en empowermentstrategi där det handlar om att jämna ut maktförhållandet mellan brukare och professionella. Empowermentstrategin handlar även om att stärka problemlösningskapaciteten hos individen. Utifrån tre empiriska underlag byggde Forkby (2006) sin studie på intervjuer, observationer och enkäter. Nio intervjuer med ett strategiskt urval besvarades. Författaren skickade ut tre olika enkäter varav en till nätverksmötesdeltagare, en till nätverksledarna och en till deltagarna, vid skolor och arbetsplatser totalt till sammanlagt 233 personer. Totalt besvarades 114 enkäter samt åtta nätverksmöten observerades. Empirin bestod av två olika nätverksgrupper som innehöll nätverksledare, vilka leder nätverksarbetet, och deltagarna med de personer som var föremål för nätverksarbete. Fyra huvudformer av nätverksmöten identifierade Forkby (2006) som han valde att uppmärksamma i sin studie: strukturerade nätverksmetoder, dialogmöten och multi systemic therapy metoden (MST-metoden). Studiens resultat visade att upplevelsen av nätverksarbetet mestadels var positivt. Förtroende för nätverksledarna var något som de flesta hävdade att de hade. Nätverksledarnas centrala roll är att skapa struktur och en känsla av hopp för brukaren. För att nätverksmötena skulle bli så kraftfulla som möjligt visade resultatet att en etisk vaksamhet krävdes när känsliga frågor diskuterades, samt att det främsta med nätverksarbetet var att hopp skapades. Forkby (2006) sammanställde resultaten som analyserades genom de två olika grupperna och jämförde de med varandra, samt genom jämförelse av resultaten från intervjuer, observationer och enkäter. Utifrån ett kritiskt förhållningssätt såg han inte bara möjligheterna utan även problem med att ha intervjuer, observationer och enkäter i en och samma studie. Eftersom Forkbys (2006) studie innehåller en detaljerad beskrivning av nätverksmöten och delvis baseras på intervjuer, är den relevant för vår studie.

Bolin och Sorbring (2014) har skrivit forskningsrapporten *När många vill "hjälpa till" Barns och ungdomars erfarenheter av interprofessionellt samarbete inom den sociala barnvården*. Författarna undersöker socialt utsatta barn och ungdomars förståelse, agerande och erfarenheter kring interprofessionellt samarbete och hur de upplever möjligheterna att påverka och uttrycka sina åsikter i dessa möten. Studien bygger på en kvalitativ ansats med intervjuer av 28 barn och ungdomar som är mellan 5-20 år gamla. Bland de yngre barnen 5-10 år var det svårt att tolka materialet eftersom de yngre barnen tillskriver föräldrarna att bestämma vilka professionella som ska få hjälpa familjen, samt att de yngre barnen inte deltar lika aktivt som de äldre. Det framgick i resultatet kring möjligheten att uttrycka sin åsikt på samarbetsmötena, att den yngre gruppen inte förväntas delta i mötet och yttra sina åsikter. Det förväntas istället att de ska leka. I gruppen 11-20 år visade resultaten att de unga finner sig i vuxnas beslut gällande vilka som ska ingå i det professionella nätverket och den

organisering av samarbetslösningar kring den hjälp som ungdomen behöver. Vidare visade det sig att det finns en tilltro till den egna förmågan att agera. Trots detta karakteriseras samarbetsmötena av en miljö där de professionella dominerar, pratar ett svårt språk och inte lyssnar till vad ungdomen har att säga. En anledning till att ungdomarna väljer bort dessa möten är då de anser att professionella inte gör ett bra arbete som leder till ett bättre liv. Utifrån barnen och ungdomarnas uttalanden identifieras tre typer av strategier för att påverka samarbetsmötena. En av strategierna är att ”stänga av men ändå lyssna”, den andra strategin är att ”kommunicera på ett särskilt sätt” och den sista är att ”lämna mötet”.

Hagner, Kurtz, May och Cloutier (2014) har i sin artikel *Person-Centered Planning for Transition-Aged Youth with Autism Spectrum Disorders* studerat personliga planeringsmöten och dess betydelse för ungdomar med autism spektrum störningar (ASD). Personliga planeringsmöten med planeringsledare är en process som kan hjälpa ungdomar med funktionshinder att delta mer aktivt i planeringen av övergången mellan gymnasieskola till arbete, vilket har visat på goda resultat. Ungdomar med ASD möter ofta hinder i att delta i dessa planeringsmöten, mycket på grund av ångest och svårigheter med social interaktion och kommunikation. Vid personplaneringsmöten försöker man klargöra brukarens kapacitet, ambitioner och stöd samt utveckla mål och planer. 47 deltagare i studien rekryterades baserat på svar från ett tillkännagivande av övergångsstöd som distribuerades till 28 gymnasieskolor i New Hampshire och Maine, som en del av ett större projekt. Målgruppen var skolelever med diagnosen ASD som var över 16 år och hade specialundervisning. Varje ungdom hade cirka sex planeringsmöten och fokus låg på att brukare med ASD skulle vara i centrum och fullt delaktig. Studien undersöker de strategier och stöd som behövs för att hjälpa ungdomar med ASD att delta i planeringsmöten. Författarna använde sig av både en kvalitativ och kvantitativ metod för att få förståelse av vilka anpassningar som krävs för att dessa ungdomar ska delta fullt ut vid personcentrerade planeringsmöten, i vilken utsträckning som dessa planeringsmöten används samt för unga med ASD. Resultat visar att personcentrerade planeringsmöten som genomförs med ungdomar med ASD, är ett verktyg som ökar ett deltagande kring sin egen planering. Det framkom att kvaliteten på övergångsplaneringen från gymnasiet till vuxenlivet, kan vara en avgörande skillnad utifrån ett rehabiliteringssyfte för ungdomar med funktionshinder.

Tidigare forskning och dess relevans för studie

Sammanfattningsvis är samtliga tidigare nämnda studier relevanta för vår studie då de berör brukarens delaktighet, samverkan och nätverksmöten. För att skapa en delaktighet där brukaren känner sig delaktig och självbestämmande skriver Hagner et al. (2014), Petersen et al. (2008) och Karlsson (2007) om att brukarmedverkan och ett aktiv deltagande har positiva effekter för brukaren, vilket gör dessa studier intressanta för vår studie. Karlssons (2009) resultat visar dock att brukaren inte alltid är med och bestämmer trots att det är dem som mötet handlar om.

Forkbys (2006) rapport är relevant då den belyser nätverksledarens roll och att det påverkar om nätverksmötet blir till en positiv upplevelse för brukaren. Simmeborn-Fleischer (2013) och Bjerkmann och Andersson (1999) skriver också om att mötesledarens roll samt om den kunskap och skicklighet som är av betydelse för hur mötet och stödet ska upplevas för brukaren. Bolin och Sorbring (2014) menar att det de professionella ofta talar ”ett svårt språk” och inte lyssnar till personen som mötet gäller. Det som ytterligare gör denna rapport intressant är att

Bolin och Sorbring (2014) har intervjuat barn och unga vuxna, annars handlar ofta tidigare forskning om hur anhöriga som föräldrar upplever brukarens förståelse och delaktighet.

Ovanstående nämnda studier har undersökt hur barn, unga och vuxna upplever delaktighet och självbestämmande. Vi upplever att det finns en kunskapslucka i forskningen kring upplevelsen av brukarens delaktighet, samt hur nätverksledare arbetar delaktighetsfrämjande vid nätverksmöten.

Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt presenteras val av teori och begrepp för denna studie. Vi har valt symbolisk interaktionism och begreppen delaktighet, samverkan och meningsskapande. Vi har även ett resonemang kring användandet av teorin i studien.

Symbolisk interaktionism

Symbolisk interaktionism kan beskrivas vara ett synsätt eller ett perspektiv för att förstå vad som sker socialt i olika verkligheter. Det vill säga varför vi förhåller oss på ett visst sätt vid givna situationer. Valet att belysa vår studie med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv, grundar sig i teorins möjlighet att studera förståelsen av situationen istället för orsaken. Inom bland annat socialt arbete används med fördel detta perspektiv för att studera människan enskilt och i grupp, vilket är relevant utifrån att vår studie avser att beskriva, jämföra och analysera upplevelsen av brukarens delaktighet vid nätverksmöten. Teorin i symbolisk interaktionism utgår från att allt påverkar och påverkas av varandra. Konkret kan det beskrivas som att samhället står under en ständig utveckling som styrs av hur vi interagerar med varandra. Det kan beskrivas som att föreställningen om verkligheten bidrar till att förstå den del av den sociala verkligheten vi söker förstå. Detta att jämföras med att teorier traditionellt ska kunna förklara och förutsäga. Det symbolisk interaktionistiska perspektivet kan ibland uppfattas ha något för stark betoning på handlingar och utesluta känslor, vilket är en kritik som kan riktas mot perspektivet (Trost & Levin, 2010).

Symbolisk interaktionism kan ses som ett teoretiskt perspektiv för att analysera samhället och hur människan successivt lär sig ett beteende utifrån olika situationer. Teorin växte fram i början av 1900-talet. Centrala förgrundsgestalter var George Herbert Mead, Herbert Blumer, Charles H. Cooley och William I. Thomas, som verkade vid University of Chicago. För att förstå social interaktionism återges här en liten inblick i hur ett par av förgrundsgestalterna tänkte. Mead ansåg att samhället skapas och synliggörs genom handling. Han studerade inte den enskilda människan utan var intresserad av helheten, det vill säga samhället. Han ansåg att samhället är en produkt av mänsklig verksamhet, som en meningsskapande konstruktion. En annan teoretiker var Cooley som menade att människan blir till genom att uttrycka sig och genom att tänka (Markström & Eriksson, 2000).

Följande redogörs för de två hörnstenarna *social interaktion* och *definition av situationen* ur den symboliska interaktionismen, vilka anses vara relevanta utifrån studiens kunskapsintresse. Social interaktion handlar om hur vi människor interagerar med varandra genom att samtala med andra. Inte bara det talade ordet påverkar mottagaren utan även på vilket sätt det sägs till exempel tonläge, minspel, gester i kombination med vår egen förmåga att läsa av och ta till oss det vi hör och ser. Det handlar även om att tala med sig själv, att tänka medvetet eller omedvetet. Mead menade att en del i social interaktion är när vi kommunicerar med andra och tar varandras roller, vilket innebär att föreställa sig och tänka sig in i en annan persons situation. Genom att föreställa sig vilken betydelse och mening situationen har för den andra personen och den andres tolkning. Den sociala interaktionen tas ofta för given i olika sammanhang och det fokuseras till exempel på ett speciellt beteende, utan att tänka på den sociala interaktionen som ständigt pågår i situationer. Samvaro och processer kan förstås genom social interaktion och den bidrar även till en fortlöpande förändringsprocess hos personen (Trost & Levin, 2010).

I och med att människan är en social varelse och interaktion sker genom kommunikation utgör definition av situationen en viktig hörnsten inom symbolisk interaktionism och är relevant för vår studie. Mänskligt beteende innebär inte att vi svarar direkt på andras handlande. Istället hänger vårt beteende samman med hur vi tolkar eller uppfattar avsikten eller interaktionen i andras handlingar. Detta innebär att människan är inriktad mot framtiden, mot vad de andra kommer att göra med vår tolkning. Det styr beteendet tillsammans med till exempel definitionen av situationen, som också den styr tolkningen av andras avsikter. Definition av situationen, vilket betyder att om individen uppfattar situationen som verklig så blir den även verklig i sina konsekvenser (Berg, 2010). Situationen handlar inte bara om människor som interagerar med varandra som möts i en direktkontakt, utan det handlar om hela situationen som vi befinner oss i. I det sammanhang vi befinner oss i ingår även vårt hälsotillstånd och vår sinnestämning som en del av situationen. Situationer omdefinieras hela tiden vilket gör det till en pågående process där vi har möjlighet att ändra tolkning och således också beteende. Genom vårt sociala samspel lär vi oss namn på gemensamma företeelser och är relativt överens om dess innebörd och betydelse. Men även om vi tror oss se något objektivt, betyder det ändå att det är olika för var och en av oss (Trost & Levin, 2010).

Delaktighet

Delaktighet är ett centralt begrepp i vår studie i och med att studien avser att undersöka upplevelsen av brukarens delaktighet och nätverksledarnas delaktighetsfrämjande arbete. Om brukaren anser sig vara delaktig eller inte, är i sig en individuell upplevelse som inte kan definieras som objektiv. Men en subjektivt upplevd känsla av delaktighet ger också en känsla av tillhörighet och att vara en del av ett sammanhang. Motsatsen blir då att om individen inte kan uppleva tillhörighet eller bär på en känsla av att inte bli tagen på allvar, så finns inte förutsättningarna för delaktighet (Molin, 2004).

Dock är det brukarens upplevelse som avgör om han eller hon anser sig vara delaktig (Molin, 2004). Molin (2004) skriver om två former av delaktighet och den mest basala formen av delaktighet som han benämner är formell tillhörighet. Om individen t.ex. upplever sig ha formellt tillträde och deltar i nätverksmötet, pratar vi om formell tillhörighet som legitimerar deltagandet. Den formella tillhörigheten talar inte om för oss ifall individen är accepterad i sammanhanget eller inte. Vidare menar Molin (2004) att det även finns en informell tillhörighet och de två delaktighetsformerna går in i varandra. Den informella tillhörigheten handlar om att vara accepterad och det är individens subjektiva upplevelser och känslor som är i fokus (Molin, 2004). Genom att som individ delta i ett nätverksmöte är att vilja skapa en förändring, och skapar vi en förändring tillsammans så skapar vi delaktighet. Den informella tillhörigheten handlar om individens subjektiva upplevelser i vardagen som ger en känsla av att känna tillhörighet och acceptans (Molin, 2004). Både Molin (2004) och Gustavsson (2008) menar på att utifrån ett socialpedagogiskt arbete förhåller sig begreppet utanförskap som en motsats till delaktighet. De båda författarna poängterar vikten av att motverka utanförskap och skapa delaktighet genom socialpedagogiskt arbete, i form av integrering. I det stora hela handlar delaktig om att vara en del av samhället. Delaktighet har olika språk i olika sammanhang och om vi ska kunna förstå det måste vi lära oss att tala delaktighetens språk (Gustavsson, 2008). Madsen (2006) menar att vara deltagande i samhällets olika arenor är att vara delaktig. När individen inkluderas i de sociala arenor som hen anser vara viktiga innebär det att hen är delaktig. För att anses vara delaktig

menar Madsen (2006) att en individ kan vara både innanför och utanför systemet, eftersom inte alla människor ingår i alla system samtidigt.

Samverkan

Att samverka innebär att olika aktörer möts för att på lika villkor arbeta gränsöverskridande med ett gemensamt syfte (Socialstyrelsen, 2008). Ett av syftena med samverkan är att ett gemensamt problem (objekt) ska lösas för brukaren (subjekt). Ett mål för att lyckas är att ställa höga krav på de olika verksamheternas förståelse för varandras kunskapsområde och lagmässigt utrymme samt organisatorisk förutsättning. Har man inte denna förförståelse riskerar man att försvåra det ursprungliga problemet alternativt orsaka nya problem. Det gör också att samverkan kan få avgörande betydelse gällande livskvaliteten (Socialstyrelsen, 2008). De faktorer som anses främjande, utöver de som tidigare nämnts, för en god samverkan är en klar och tydlig ledning, tydliga mål och tillräckliga resurser. Som hämmande faktorer kan nämnas en oklar ansvarsfördelning, hög personalomsättning eller att samverkan i sig innebär en för stor arbetsbelastning (Danermark & Kullberg, 1999).

Danermark och Kullberg (1999) har sett på samverkan kring brukare och på hur lagar och regler styr verksamheterna. Författarna utgår från brukarens samverkan när de tittar på lagar och regelverk som styr samverkan mellan olika samverkanspartner i förhållande till vilka insatser de kan ge och vilket ansvar de har för brukaren. Hög sekretess mellan olika verksamheter kan också skapa problem i samverkan (Danermark & Kullberg, 1999). Det är av vikt att brukaren är ett tydligt subjekt och att hen har ett stort inflytande på samverkansprocessen (Socialstyrelsen, 2008).

Utifrån en samverkan är det viktigt att parterna visar varandra respekt och lär sig av varandras synsätt. Organisationer har olika kulturer och sätt för att förstå och rama in ett problem. Danermark (2005) menar att det finns olika perspektiv att se på ett problem utifrån de olika teoretiska referensramar som finns. En pedagog från skolan har andra perspektiv än en psykolog, de har olika referensramar utifrån respektive utbildning. Dessa olika teoretiska referensramar kan påverka hur man resonerar kring brukaren och hur vissa faktorer har betydelse för ett problem (Danermark 2005). Även Danermark och Kullberg (1999) menar att olika teoretiska referensramar kan ha betydelse för samverkan.

Ett lyckat utfall av ett samverkansprojekt förutsätter inte att man lyckas upphäva eller omintet göra grunderna för konflikter eller kontroverser. Istället kan insatser som parerar eller uppskjuter de grundläggande problemen ha stor betydelse menar Danermark och Kullberg (1999). Enligt Danermark och Kullberg (1999) räcker inte enbart faktorer som goda sociala relationer mellan de samverkande personerna, eller goda lokalmässiga förhållanden, för en lyckad samverkan.

Meningsskapande

Gustavsson (2008) menar att det sociala arbetet, idag, bygger på teorin ur ett socialpedagogiskt förhållningssätt som utvecklats och numera riktar intresse åt begrepp som delaktighet och utanförskap samt normalitet kontra avvikelser. Gemensamt för dessa begrepp är att de är socialt konstruerade vilka skapats i samspel mellan mening och språk. Interaktionistiskt meningsskapande beskriver hur till exempel fenomenet ”brukare” har skapats i samspel mellan det sociala, kulturella och språkliga innebörder för individen. Enligt Weigelt (2012) är ”mening” den avsikt som symboliseras eller kommer till uttryck via något annat än språket. Om vi tänker att våra liv och identiteter skapas genom allt vi gör som exempelvis när vi interagerar med varandra,

genom ilska, glädje, hjälpsamhet, kritik, bråk eller annan känslouttryck. Allt sådant som skapar ”mening” i betydelsen meningsfullhet kontra meningslöshet vilket i sin tur avgör hur vi ”väljer” att utvecklas och förändra vårt beteende.

En betydande del av det sociala arbete, och kanske främst det socialpedagogiska förhållningssättet handlar om att i mötet med den hjälpbehövande verka för meningsskapande. Som stöd använder behandlaren sig av sina teoretiska grundkunskaper om människan och dess utveckling. Det meningsskapande arbetet syftar till att individen upplever mening, vilket kan beskrivas som något grundläggande och en förutsättning till inkludering vilket gör att det sociala arbetet lyckats (Cederlund & Berglund, 2014). Även om det är den teoretiska kunskapen som ligger till grund är det faktiska förhållningssättet som genom att socialpedagogen lyssnar, förstår och respekterar individen som är förutsättningen för att kunna bekräfta och få den hjälpbehövande att uppleva mening och därigenom motivera till förändring. En förutsättning som kräver att den hjälpbehövande upplever att tillvaron är begriplig vilket sker i samspel där det centrala är individens upplevelse av sammanhang och mening. Meningsskapande är av betydelse när individen ska välja vad som har betydelse och vad som är viktigt att utföra (Gustavsson, 2008).

Resonemang kring användandet av teorin i studien

Motivet att låta studien belysas utifrån perspektivet symbolisk interaktionism, ligger i teorins möjlighet att studera förståelsen av situationen, istället för vid orsaken (Trost & Levin, 2010). Under avsnittet resultat och analys samt i genomförandet av studien, används perspektivet symbolisk interaktionism som en utgångspunkt, eftersom avsikten ligger i att undersöka upplevelsen av brukarens delaktighet vid nätverksmöten.

Utifrån studiens syfte och dess övergripande teoretiska perspektiv har de centrala begreppen delaktighet, samverkan och meningsskapande mejslats fram. Begreppen användas analytiskt och appliceras på studiens empiri i avsikt att skapa nya förståelser för upplevelsen av delaktighet vid nätverksmöten. Begreppet delaktighet användas som ett vägledande begrepp i analysen för att beskriva, jämföra och analysera informanternas upplevelse av brukarens delaktighet. Begreppet samverkan används i analysen för att skapa en förståelse kring, och en bild av hur samverkan i nätverksmöten fungerar i förhållande till brukarens delaktighet. Begreppet meningsskapande används för att utforska nätverksmötets möjligheter till meningsskapande för informanternas upplevelser av brukarens delaktighet. Begreppen anses vara kompatibla i förhållande till studiens syfte och frågeställningar, de tillför nya infallsvinklar och genererar i nya kunskaper till studien.

Metod

I följande avsnitt presenteras metodologiska utgångspunkter, urvalsprocess, genomförandet av studien samt databearbetning och analys. Vidare diskuteras reliabilitet, validitet, generaliserbarhet samt etiska ställningstaganden kring studien.

Val av metod

I studien valdes en kvalitativ ansats med halvstrukturerade intervjuer eftersom den kvalitativa metodens huvudsyfte är att tolka och förstå resultaten som uppstår. En annan anledning till vårt val av kvalitativa intervjuer är att de kan bidra till en djup förståelse av olika typer av komplexa händelser, vilket ökar möjligheten till att förstå informanternas livsvärld. Kvalitativa intervjuer öppnade upp och gav stort utrymme för informanterna att förklara sina egna tankar kring upplevelsen av delaktighet vid nätverksmöten, som senare gav oss möjlighet att tolka och se djupa meningar i materialet. Vi var intresserade av att intervjua ett fåtal människor för att få en mer utförlig information och fokuserade således inte på kvantifierbara mängduppgifter (Kvale & Brinkmann, 2014).

Utifrån vår studie var det en fördel att använda sig av kvalitativa intervjuer för denna möjlighet till en detaljerad redogörelse kring upplevelser och händelser. Ett annat mål med vårt val av intervjumetod var att uppnå en avslappnad och trygg intervjusituation i vilken informanterna fick möjligheten att svara fritt. Vi var medvetna om att kvalitativa intervjuer, likväl som vid samtal människor emellan, både medvetet och omedvetet kunde styra hur dialogen utvecklades under intervjuerna. På vilket sätt vi ställde frågorna och vilket tonfall som användes kunde även påverka informantens svar. Vid intervjuerna var det av betydelse att vara medveten om den ömsesidiga påverkan som råder under intervjuerna (Nilsson, 2014).

Under intervjuerna fanns en uppmärksamhet kring maktpositionen som kunde uppstå. Våra förutfattade tolkningar kan också ha färgat de frågor som ställdes. Vi försökte att vara uppmärksamma och tog hänsyn till om en informant misstolkade innebörden i en fråga. Vid de tillfällena tog vi hjälp av följdfrågor för att formulera om frågan så att informanten skulle förstå. Ett eventuellt missförstånd behöver dock inte ha påverkat studien, eftersom vi upplevde de övriga frågorna som välformulerade och tydliga (Nilsson, 2014).

Urval

För att besvara syfte och frågeställningar valdes att intervjua både brukare och nätverksledare. Studien omfattas av sex intervjuer, vilket för genomförandet av studien ansågs utgöra ett tillräckligt underlag. Urvalet av informanter valdes utifrån tre kriterier. För brukarna var kriterierna att de skulle vara högfungerande med en NPF diagnos och tillhöra personkrets 1 enligt LSS (1993:387). Brukarna skulle även ha varit på minst ett nätverksmöte med nätverksledare. Kriteriet för nätverksledarna var att de skulle arbeta eller ha arbetat som nätverksledare. Utifrån ett beaktande av tidsaspekten valdes närhetsprincipen vid ett strategiskt val av vilken kommun som kontaktades för intervjuer av nätverksledarna. Vid kontakten med Nätverkslaget, som är den verksamhet i kommunen som arbetar med nätverksmöten, så förmedlades kontakten till de tre nätverksledarna som ingår i studien. Nätverksledarna lämnade ett samtycke till medverkande i studien direkt vid första kontakt. I början av studien fanns en förhoppning om att få kontakt med brukarna genom Nätverkslaget, men utifrån sekretess kring nätverksmöten strimlas information

om brukaren när arbetet är klart, varpå vi inte fick några kontakter till brukare (Forsberg & Wallmark, 2002). Som följd av detta uppstod en svårighet att få tag i informanter. Vi valde istället att använda oss av den så kallade *snöbollseffekten*, för att söka relevanta brukare för studien, vilket gav resultat. Vi tog hjälp av fältet för att hitta intressanta intervjuobjekt (Trost, 2010). Vid kontakt med olika verksamheter via mail och telefon, kontaktades en gymnasieskola och vi fick således tips på intressanta informanter. Brukarna lämnade sitt samtycke till att delta i studien efter kontakt med oss. En användning av snöbollseffekten har lett till en medvetenhet om urvalet av informanter och att det kan bli styrt till fördel för den verksamhet som informanten representerar (Kvale & Brinkmann, 2014). I avsnittet resultat och analys kommer intervjupersonerna att presenteras som nätverksledare och brukare.

Genomförande

Vid problemformuleringens början var visionen att enbart beskriva och analysera brukarens upplevelse av delaktighet vid nätverksmöten. På grund av svårigheten att få tag i informanter med NPF, omformulerades syftet och frågeställningar till att även jämföra upplevelsen av brukarens delaktighet vid nätverksmöten mellan brukare och nätverksledare, samt att analysera nätverksledarnas delaktighetsfrämjande arbete. Sex intervjuer genomfördes varav tre var intervjuer med brukare och tre var med nätverksledare.

Två missivbrev (se bilaga 1 och 2) utformades för att beskriva syftet med studien, upplysa om ett frivilligt deltagande samt information om våra och vår handledares kontaktuppgifter. Tidspresen och svårigheten att planera in intervjuer med informanter fick följderna att flera av intervjuerna bokades in redan dagen efter kontakt tagits med informanterna. Detta med anledning av nätverksledarnas pressade schema av inbokade möten, och brukarnas svårigheter med planering utifrån diagnos. Samtliga informanter gavs möjlighet att välja var intervjun skulle äga rum, vilket resulterade i miljöer hos kommunens lokaler, hemma hos informanterna och på café. Missivbreven kommunicerades med samtliga informanter, men på grund av tidspresen fanns inte möjligheten att lämna ut dem i ett tidigare stadie än direkt före intervjuerna.

Både brukare och nätverksledare intervjuades och därmed användes två olika intervjuguider innehållande vissa teman (se bilagor 3 och 4). Intervjuguiden för brukarna har formulerats med ett enkelt och tillgängligt språk för att undvika eventuella missförstånd, med hänsyn till deras kognitiva svårigheter. Intervjuguiderna innehåller ett antal frågor med olika teman och som hjälp har vi använt oss av ytterligare följdfrågor, för att öppna upp till nya insikter under intervjun och således öka möjligheten att besvara studiens syfte och frågeställningar (Kvale & Brinkmann, 2014). Intervjuerna inleddes med förhållandevis lättillgängliga frågor för att sedan övergå till de som krävde lite mer eftertanke, för att skapa en ”bekvämt” intervjusituation. En av oss ledde intervjuerna och den andre av oss förtydligade oklarheter eller ställde följdfrågor. Vi turades om att vara den som ställde frågorna från intervjuguiden och den som satt bredvid för att båda skulle få känna på hur det var att ha de olika rollerna. Ett mål har varit att ställa så öppna följdfrågor som möjligt, men i den konkreta samtalssituationen finns risken att frågan formuleras på ett annat sätt än vad som var tänkt från. För att få ett bra avslut och ge informanterna möjligheten att utveckla och berätta något utöver det som berördes i intervjuguiden, formulerades en öppen fråga i slutet av intervjun (Kvale & Brinkmann, 2014). Intervjuerna varade mellan 10 min och 50 min och samtliga intervjuer spelades in digitalt med informanternas tillåtelse. Därefter transkriberades intervjuerna, vilket gav oss en möjlighet att kunna lyssna av intervjuerna flera

gångar. Valet att spela in intervjuerna minimerade risken att missa något av det informanterna sa, minskade risken för missförstånd och ökade möjligheten till citat. För att tillgängliggöra resultatet för en bred grupp av läsare, valde vi att vara generösa med citat från informanternas utsagor (Kvale & Brinkmann, 2014).

Databearbetning och analysmetod

En väsentlig del i studien var att transkribera ljudinspelningarna för att sedan kunna bearbeta dem i analysen. Transkriberingen av de inspelade intervjuerna gjordes noggrant och inkluderade pauser, hummande och skratt. I analysen togs hummande ljud samt skratt och slanguttryck bort för att underlätta läsningen. Citaten har delvis ändrats om från talspråk till skriftspråk. De transkriberade intervjuerna lästes igenom flera gånger. Detta gjordes av oss, var och en för sig och anteckningar fördes för att sedan jämföras om intervjumaterialet hade uppfattats på samma sätt. Detta moment utfördes för att öka uppsatsens tillförlitlighet (Kvale & Brinkmann, 2014).

Då det var meningen och informanternas upplevelser som vi valde att beskriva, jämföra och analysera i studien, var intervjuanalys med fokus på mening det redskap som krävdes för att analysera intervjuerna. I analysen användes meningskodning som analysmetod för att knyta an och skapa mening från intervjumaterialet. Målet med kodningen var att skapa kategorier för att ringa in informanternas upplevelser och handlingar. Vid kodningen knöts flera nyckelord till ett textsegment (Kvale & Brinkmann, 2014). Detta underlättade identifiering av mönster och variationer i informanternas uttalanden. Utifrån den teoretiska ramen begreppstyrdes kodningen. Nyckelorden identifierades och kopplades till teman som delaktighet, meningsskapande och samverkan. Studiens tre frågeställningar kopplades till dessa teman. Till temat delaktighet kopplades frågeställningen *Vilken upplevelse av brukarens delaktighet vid nätverksmöten beskriver informanterna?* Till temat samverkan kopplades frågeställningen *Vilken betydelse har samverkan för brukarens upplevelse av delaktighet vid nätverksmöten?* Till temat meningsskapande kopplades frågeställningen *Hur beskriver nätverksledarna sitt delaktighetsfrämjande arbete?* Det som kunde ha påverkat de preliminära kodernas utformning var kännedom om vad tidigare forskning sagt på området, olika relevanta teorier, såväl som egna åsikter och erfarenheter (Lindgren, 2014). Informanternas svar analyseras med hjälp av teorin och studiens centrala begrepp.

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

För att stärka studiens reliabilitet som handlar om studiens pålitlighet och tillförlitlighet, lades fokus på utformningen av intervjuguiden i form av att undvika ledande frågor i största möjliga mån, och formulera tydliga frågor för att undvika att de uppfattas olika (Kvale & Brinkmann, 2014). Eftersom informanterna var både brukare och nätverksledare, användes två olika intervjuguides vilket stärker reliabiliteten ytterligare då brukarnas intervjuguide formulerades med ett enkelt språk för att undvika missförstånd, med tanke på deras eventuella svårigheter. Det fanns hela tiden en medvetenhet kring huruvida vår närvaro under intervjun och våra personligheter kan ha haft betydelse och påverkat resultatet (Stukát, 2011). Innan de riktiga intervjuerna utfördes en provintervju på en person med NPF, för möjligheten att upptäcka brister i frågorna. Genom detta moment upptäcktes oklarheter kring några av frågorna och dessa frågor formulerades således om. Valet att spela in intervjuerna stärker reliabiliteten på ett plan i och med att det minskar risken att viktiga aspekter av informanternas utsagor förbises, dock kan det innebära att någon av informanterna känt sig hämmade.

Validitet innebär i vilken mån studien undersöker det som den är avsedd att göra och det är svårt att bedöma validitet vid mätning av upplevelser som denna studie syftar till (Kvale & Brinkmann, 2014). Det blir i viss mån godtyckligt då de grundar sig på informanternas subjektiva upplevelser. Vi anser oss ”täckta in” det område vi säger oss vilja undersöka och undersöker det vi ska. Genom hela processen från början till slut, har studiens syfte och frågeställningar varit i fokus och intervjuguiden har utformats utifrån studiens syfte, frågeställningar och teoretiska ram. Intervjuguiden kommunicerades även flera gånger med vår handledare. Detta innebar möjligheten att upptäcka brister och chansen att formulera om och bearbeta frågorna utifrån handledarens synpunkter, för att öka möjligheter att frågorna skulle besvara studiens syfte och frågeställningar. För att säkerställa validiteten ytterligare, få större kunskap och förståelse har följdfrågor ställts under intervjuerna. Följdfrågorna ställdes vid korta svar, om informanterna inte förstätt, eller i situationer då en informant inte besvarat en fråga (Kvale & Brinkmann, 2014).

På grund av den snäva tidsramen, har endast ett fåtal intervjuer förlagda till samma kommun utförts. Detta kan vara en nackdel då det är svårt att dra några generella slutsatser av det insamlade materialet. Syftet med studien är att beskriva, jämföra och analysera hur unga vuxna med NPF och nätverksledare upplever brukarens delaktighet vid nätverksmöten, samt att analysera delaktighetsfrämjande arbete hos nätverksledarna och vi anser att mängden material är tillräcklig för denna studie. Kvaliteten spelar större roll än kvantiteten. Det finns flera generaliserbarhetsmodeller men den modell som är relevant att förhålla sig till i vår studie är den analytiska generaliserbarheten, eftersom det handlar om att få vägledning för vad som skulle kunna ske i andra situationer, i förhållande till studiens resultat. Resultatet i vår studie kan inte generaliseras, utan det handlar istället om den specifika kunskap som framkommer genom vårt empiriska material och hur detta kan spridas i ett annat sammanhang, i en annan situation (Kvale & Brinkmann, 2014).

Etik

En viktig aspekt under studiens gång är att iaktta stor försiktighet och ta hänsyn till att informanterna befinner sig i en utsatt position bland annat till följd av sin funktionsnedsättning. Informanternas funktionsnedsättning kan även innebära att de lättare kan identifieras vilket bör beaktas (Dalen, 2015). Redan från början och genom hela studiens process har en etisk medvetenhet uppmärksammats med vad studien kan orsaka för konsekvenser för informanterna. I och med att vi haft en ökad etisk medvetenhet och genom studien reflekterat över våra roller, redovisas resultat på ett öppet och ärligt sätt, vilket ökar trovärdigheten i studien. Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2011) fungerade som en utgångspunkt under skrivprocessen för att säkerställa studien som forskningsetiskt försvarbar.

När vi kontaktade informanterna gavs information om syftet med uppsatsen och varför deras deltagande var önskvärt. Informanterna fick uppgifter om att vi studerar till socialpedagoger och att uppsatsen är en del av examen. De informerades vidare om att ett eventuellt deltagande var helt frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. Inför intervjuerna gavs möjlighet att få frågor besvarade. För att svara upptill samtyckeskrevet informerades informanterna om att deras deltagande var viktigt utifrån forskningen om upplevelsen av brukarens delaktighet vid nätverksmöten. Eftersom vi har intervjuat informanter som är över 18 år har vi inte behövt inhämta samtycke från andra förutom informanterna. De informerades om att intervjun var frivillig, att svaren skulle vara anonyma samt följdfrågan om det fanns ett fortsatt

intresse av att delta i studien. Informanterna meddelades att de när som helst, kunde välja att avbryta under intervjun utan att behöva uppge någon anledning. De tillfrågades även om samtycke till ljudinspelning av intervjun. För att uppfylla konfidentialiteten, gjordes informanterna trygga med att de skulle behandlas anonymt och att ingen obehörig skulle kunna få ta del av det insamlade materialet. De informerades om att ljudinspelningarna kommer att raderas efter avslutad studie. Vi informerade informanterna om nyttjandekravet vilket innebär att det insamlade materialet endast kommer att användas i studien.

I intervjuerna med brukarna har de forskningsetiska principerna beaktats av extra stor vikt, efter ett antagande om att det redan förelåg en utsatthet till följd av funktionsnedsättningen. Vid reflektion över möjliga konsekvenser av ett deltagande i studien, framgick det att negativa konsekvenser skulle vara att studiens syfte ansågs väga tyngre än den personliga integriteten. Ett deltagande skulle även kunna innebära en positivare följd än en negativ konsekvens medfört.

Vi var medvetna om individskyddskravet när vi såg till att våra informanter inte utsattes av kränkning eller tog skada av intervjuerna, vi valde att inte ha med personliga och känsliga frågor i intervjuguiden (Hermerén 2011).

Analys och resultat

I följande avsnitt analyseras insamlat material med stöd av valda teorier samt tidigare forskning. Resultatet är uppbyggt kring delaktighet, samverkan och meningsskapande, vilka är de begreppsstyrda teman som valts ut efter studiens teoriram. Resultatet av intervjuerna sammanfattas under respektive tema. I syfte att understryka vad som sagts i intervjuerna har informanternas svar till viss del återgetts som citat. Att presentera analys och resultat i samma avsnitt är för att underlätta läsarens möjlighet att följa vårt resonemang.

Stycket inleds med en kortare presentation av informanterna samt brukarnas definition av samverkan.

Presentation av informanterna

Brukarna är aidentifierade och återges som: brukare 1, brukare 2 och brukare 3. Samtliga brukare är, vad som framkommit för oss, inte bekanta med varandra. Nätverksledarna presenteras som: nätverksledare 1, nätverksledare 2 och nätverksledare 3. Samtliga nätverksledare arbetar på samma arbetsplats och är följaktligen bekanta med varandra.

Brukarens erfarenhet av att delta i nätverksmöten angavs i antalet gånger som brukaren deltagit i sådan enligt egen uppgift. Nätverksledare presenteras med grundutbildning och eventuell tilläggsutbildning inom nätverksarbete samt antal år i nuvarande yrke.

Brukare 1, uppskattar antalet till minst fem.

Brukare 2, uppger antalet till två.

Brukare 3, uppskattar antalet till minst 10.

Nätverksledare 1, socionom och läst Nätverksledare steg ett. Två år i yrket.

Nätverksledare 2, fritidsledare och läst Nätverksterapi grund- och fördjupningskurs. Cirka 15 år.

Nätverksledare 3, socionom, och läst Nätverksutbildning grund- och påbyggnadsutbildning. Cirka 20 år.

Nätverksledare 2 och 3 har utöver nämnda utbildningar också läst Familjeterapi.

Nätverksledarna arbetar på den arbetsplats som arrangerat brukarnas nätverksmöten. Av etiska skäl har inte brukarna informerats om vilka nätverksledare som intervjuas liksom tvärtom har inte nätverksledarna informerats om vilka brukarna är.

Delaktighet

Till temat kopplar vi frågeställningen *Vilken upplevelse av brukarens delaktighet vid nätverksmöten beskriver informanterna?*

För att besvara frågeställningen inleds avsnittet med en beskrivning av brukarnas definitioner av vad delaktighet innebär vid nätverksmöten. Därefter följer resultatet av intervjuerna.

”Att man har en påverkan på vad som samtalas om... Asså, att det du säger blir hört, det respekteras och det påverkar beslutet eller slutändan.” sagt av brukare 1.

”Delaktighet är att man känner sig sedd och att man blir lyssnad på. Och inte blir, vad heter det ordet? Att andra bara går förbi utan stannar upp och ser mig.” sagt av brukare 2.

”Det är jag som tar besluten. Sen kommer de andra med råd och när vi kan diskutera fram olika lösningar.” sagt av brukare 3.

En samlad definition är att brukarna förknippar delaktighet med att bli lyssnad på samt respekterad för det man säger.

Intervjufrågorna som är kopplad till temat om brukarnas delaktighet är vilka möjligheter brukaren har att uttrycka sig samt på vilket sätt brukarens delaktighet kommer till uttryck. Resultatet av intervjuerna visar att både brukarna och nätverkledarna anser att brukarna blir mer lyssnade på vid nätverksmöten än vid andra sammanhang. Två av brukarna uttrycker dock att de inte blir tillräckligt lyssnade på. En av brukarna uttrycker en känsla av att bli lyssnad på och att det som sägs är lika mycket värt som vad de övriga deltagare på mötena säger. En uppfattning som styrks utav en nätverksledare är att brukarnas röster är lika mycket värda som övriga mötesdeltagares.

”Dom lyssnar och tar till sig, och bekräftar.” sagt av Brukare 3.

”Jag tycker att det känns som brukarnas röster är lika mycket värda som de andras.” sagt av nätverksledare 3.

Två av brukarna uttryckte en bristande förmåga av de övriga att lyssna på vad de hade att säga.

”Nja jag vet inte om dom inte ville lyssna eller att de bara inte förstod helt enkelt. Så då tänkte jag varför kunde de inte ha sagt det då, att nu förstod jag inte riktigt istället för att man tror sig veta saker som man egentligen inte vet någonting alls om” sagt av brukare 2.

”Oavsett vad jag sa så ändrade de inte åsikt... och det gör mig ganska pist off för det bevisar verkligen hur lite hänsyn dom har för mina åsikter. Vad heter det? Att dom inte respekterar mig. Som att jag inte vet vad som är bäst eller nånting sånt där utan att jag inte kan ta sådana beslut bara för att jag har liksom svårigheter.. eller för att jag är yngre..” och *”hon ville inte lyssna på mig vilket gjorde mig förbannad så jag stormade ut därifrån.”* sagt av brukare 1.

Skau (2007) menar att det ger anledning till eftertanke för professionella när brukare får en känsla av att ingen *verkligen* lyssnar. Vidare skriver författaren om handlandet som respektlöst, likgiltigt och förödmjukande gentemot brukaren. Resultatet av intervjuerna bekräftar att flera utav informanterna delar den uppfattningen. Ottosson och Ottosson (2007) beskriver att upplevelser av att inte vara lyssnad på, kan kopplas till svårigheter med social interaktion. Därför behöver övriga mötesdeltagare sätta sig in i vad brukaren känner och tänker i situationen (Trost & Levin,

2010). Nätverksledarna behöver således ha kunskaper i hur man bemöter brukare med NPF, vilket Simmeborn-Fleicher (2013) belyser i sin avhandling, för att brukarna ska känna att de professionella lyssnar och förstår.

På frågan om hur brukarens delaktighet kommer till uttryck vid nätverksmöten, svarar samtliga nätverksledare att brukarna tilldelas ordet och pratar då vanligtvis fritt. En del brukare avbryter när övriga pratar, ibland för att fylla i eller för att protestera. Det finns även brukare som har stora svårigheter att uttrycka sig inför andra och särskilt kan situationen vara hämmande. Två av nätverksledarna ger uttryck åt betydelsen av att fånga upp brukarens åsikt genom att ställa frågor som brukaren kan svara ja och nej på. Samtliga säger att de försöker tolka och förstå vad brukaren egentligen vill. Som exempel återges att när en brukare inte vågar prata kan nätverksledarna förstå genom brukarens huvudskakningar och andra sätt att visa uttryck genom kroppsspråket. En av nätverksledarna säger att även om brukaren uttrycker en åsikt går det ibland att uppfatta, genom brukarens röst och tonläge, att det inte är vad brukaren säger som egentligen är det som brukaren tycker. Någon nämner att anhöriga ibland kan uppfattas ha en hämmande inverkan på brukaren men också tvärtom.

"Jag menar att hennes mamma är med gör att hon inte vill prata om att flytta. Hon är orolig för att mamma ska bli ledsen" och "en man som jag tänker på, han är så blyg men jättefin. Hans mamma är verkligen engagerad och hon för hans talan, kan man säga." sagt av nätverksledare 3.

Samverkan

Till temat samverkan kopplar vi frågeställningen om *vilken betydelse har samverkan för brukarens upplevelse av delaktighet vid nätverksmöten?* I förhållande till studiens teoriram om symbolisk interaktionism kan förhållningssättet och tonen i bemötandet vara avgörande för om brukaren väljer att bli kvar i mötet (Cederlund & Berglund, 2014). När brukare 1 beskriver situationen när hen stormar ut från ett möte, kan det kopplas till att brukaren inte får en känslomässig bekräftelse, särskilt med hänsyn till en begränsad förmåga utifrån NPF att reflektera kring sig själv (Lorenz, 2011). Det kan ha en avgörande betydelse för situationen. Brukare 1:s val att lämna mötet ses utifrån en konsekvens av att en av de andra deltagarna inte lyssnar på vad hen har att säga. Brukarens förhållande till definition av situationen är att den andra deltagaren inte lyssnar (Trost, 2010). Bolin och Sorbring (2014) skriver i sin forskning om strategier som ungdomarna använder sig av när de väljer att "lämna möten" som en följd av att uppleva sig osynliggjorda och inte tagna på allvar. De menar på att strategin även kan vara ett sätt för ungdomen att få tid till att tänka vid svåra och avgörande beslut. En tolkning skulle då kunna vara att, brukare 1:s handlande visar på tilltro till att göra något åt situationen. Att det är en medveten tanke med att lämna mötet, och en egen uppfattning om sitt handlingsutrymme kring makt och kontroll samt en tilltro till den egna förmågan att handla.

"Det är ju en stor del av ett sammanhang, att få styra över det själv på nåt sätt, eller inte styra, va ska jag säga att det är en del av sitt egna liv på nåt sätt." sagt av nätverksledare 2.

"Att det blir ett samtal där man lyssnar på varandra, då blir det ett respektfullt samtal." sagt av nätverksledare 1.

En av brukarna pratar om en besvikelse när skolan redan har bestämt hur det skulle bli.

”Jag ville inte så som hon sa men då sa hon att det är redan bestämt att det ska bli så” och ”hon sa att det är ingenting att göra något åt, det är bara så, sa hon.” sagt av brukare 2.

”Det var väldigt ofta så att skolan hade beslutat saker innan dom ens kom till mötet, så det spelade ingen roll ens vad jag sa. Men det kändes som att, istället för att dom la upp ett förslag så kändes det som att de hade lagt upp ett beslut.” sagt av brukare 1.

I citaten ovan framkommer det att brukarna inte alltid känner sig lyssnade på och att de har upplevt att de inte varit delaktiga i samverkan kring sin situation. Enligt socialstyrelsen (2008) kan samverkan skapa etiska och moraliska dilemman. Socialstyrelsen menar att brukare kan uppleva samverkan som en typ av institutionell sammansvärjning mellan ”experterna” i sammanhanget, som dels har kunskap och erfarenhet beroende på vilken profession de har, och dels om den ”nätverksmakt” med den inbördes lojalitet som kan finnas mellan de professionella i samverkan. Brukare kan ha svårt att komma till tals eller att ens vara delaktiga i beslut. Om samverkansaktörer tillämpar en öppenhet i samverkansformerna, så kan brukaren göras delaktig i sammanhanget. Att känna en upplevelse av delaktighet är att vara en del av ett sammanhang. Detta går i linje med Molins (2004) avhandling i vilken han skriver om delaktighet som en subjektiv upplevd känsla, vilken ger en upplevelse av att vara en del av ett sammanhang. Vidare menar Molin (2004) att om brukaren inte kan uppleva tillhörighet eller känna en känsla att bli tagen på allvar, så finns det ingen förutsättning för delaktighet.

Inför möten, som i det här fallet nätverksmöten, har deltagarna med sig föreställningar och erfarenheter från tidigare möten som styr hur mötet utvecklar sig. I socialt arbete finns det alltid ett samspel och när individer interagerar med varandra skapas ett sammanhang. Om individer träffas i positiva situationer alstras positiv energi, vilket skapar ett välbefinnande. Negativa möten skapar olust och obehag. Genom att skapa möten med positiv energi kan deltagarna ges möjlighet att påverka och uppleva mötet som meningsskapande (Svensson et al, 2008). Åhnby et al. (2013) skriver om ett socialpedagogiskt förhållningssätt vilket handlar om att uppmuntra, vara positiv till aktivitet och stödja. Målet är att alla berörda i gruppen arbetar tillsammans för ett gemensamt mål. Lewin (2011) menar att personalens aktiva stöd är en nödvändig förutsättning för brukarens deltagande.

Ett återkommande mönster under intervjuerna är att brukarna uttrycker en positiv upplevelse av att samla så många aktörer som möjligt och samverka för att alla berörda ska uppdateras om situationen. Det framkommer också en besvikelse över att det inte alltid blir så som det varit sagt vid mötet.

”Bra, jag tycker det är skönt när jag går därifrån, för då är allting gjort liksom. Där kan jag ta upp allt för alla är ju samlade.” och *”När jag var yngre var det mera löften som bröts och det var ingen...”* (avbryter meningen och byter fokus) *”det var så himla bra på nätverksmötena och sen bara det fallerade. Men nu när jag blivit äldre och kan föra min egen talan är det på ett helt annat sätt. Nu tillåter jag ju inte det.”* sagt av brukare 3.

”Det var mycket snack och lite verkstad. På mötet lovade dom mej saker och så. Men sedan blir det aldrig som dom lovat” och *”jag blir ju glad då men fattar att de lurar mig. Jag menar då tror jag ju på dom, när mötet är.”* sagt av brukare 1.

I empirin framkommer det att samverkan inte fungerat fullt ut, när beslut tas som inte leder till förändring. Konsekvenserna kan innebära en känsla av att inte bli tagen på allvar. Detta skapar en känsla av att inte ha inflytande över sitt eget liv och minskad upplevelse av självbestämmande. Ett återkommande mönster av brutna löften kan resultera i minskad upplevelse av delaktighet inför nästkommande möte (Bolin & Sorbring, 2014). Enligt citaten ovan, beskrivs även en positiv upplevelse av vad samverkan bidrar med, för känslan av delaktighet vid nätverksmöten. Forkby (2006) menar att ett förtroende för nätverksmöten kan vara främjande för samverkan samt att ta hänsyn till varandra och olika meningar.

Nätverksledarna poängterar hur viktigt det är av att ha ett språkrör för brukaren som för dess talan när de inte själva förmår prata eller har möjligheten att medverka fysiskt. *"Om inte personen vågar prata är det ju jättebra att en anhörig eller någon annan som känner henne väl är med på mötet, och för hennes talan."* sagt av nätverksledare 2. I kontrast till nätverksledarens uppfattning kan följande citat illustrera när en brukare tycker tvärtom. *"Jag vill inte att han är med, för då blir jag överkörd."* sagt av brukare 2.

I likhet med resultatet i denna studie skriver Karlsson (2007) om situationer när beslut fattas utan brukarens fysiska närvaro och röst. Vidare menar Karlsson (2007) att övriga deltagare motiverar sina beslut med referens till den egna uppfattningen av vad de anser vara bäst för brukaren, efter tolkningar av brukarens agerande.

Forkby (2006) beskriver i sin forskning att nätverksmötets viktigaste syfte är att de olika aktörerna ska få samlas för att samverka och möjliggöra att lösa problem för brukaren. Vidare är det viktigt att alla får möjlighet att komma till tals. Brukarna hade olika uppfattningar kring att olika aktörer samverkade.

"Jag vill inte att dom skulle berätta men dom sa i alla fall. Och nu vet han det, fast jag inte ville att han skulle vara med." Sagt av brukare 3 i samband med att brukaren beskrev att hen inte fått vara med och bestämma att en anhörig inte skulle bjudas in.

Meningsskapande

Frågeställningen som är kopplad till temat meningskapande är: *Hur beskriver nätverksledarna sitt delaktighetsfrämjande arbete?*

Nätverksledarna beskriver att de har olika metoder för att arbeta delaktighetsfrämjande i syfte att skapa mening. Dessa kommer till uttryck genom att bland annat stimulera till en tydlig kommunikation mellan brukare och övriga deltagare vid nätverksmötet, bekräfta vad brukaren säger genom upprepningar och genom att försöka förtydliga för övriga mötesdeltagare vad brukaren vill.

"Meningsskapandet kommer till uttryck genom dialog. Och vi är nogna med att uppmuntra den och nånstans så hoppas vi ju att den personen känner, att liksom det är den som för dialogen på nåt sätt med stöd av oss." sagt av nätverksledare 2.

"Vår erfarenhet blev, att ju fler som deltar på nätverksmöten desto mer viktigt blir det för brukaren att vara med. Där bjuder vi in många fler idag än vad vi gjorde för, för kanske 10 år sedan. Om någon inte kan komma en viss dag eller tid, då försöker vi att byta tiden. Det är viktigt att alla är med, då känner brukaren också att mötet är viktigt." sagt av nätverksledare 3.

Samtliga informanter uppger att de upplever att brukarna blir mer delaktiga om de själva får vara med och styra över mötets planering. Det kan handla om vilken dag som mötet ska vara på samt vilka som ska bjudas in. Även planeringen över vad som ska avhandlas på mötet gör att deltagarna tycker att mötet blir viktigt. Detta ökar möjligheten till självbestämmande vilket vidare fungerar meningsskapande för brukarna (Karlsson, 2007). I linje med vad Molin (2004) beskriver om att elever i särskolan får vara med och påverka undervisningen för att stimuleras till delaktighet, beskriver flera utav brukarna i vår studie att det inför planerade möten, är viktigt att få vara med och bestämma mötets upplägg.

”Besluten var oftast jag som fick sätta. Vad som skulle vara målen, det var ju mitt möte. Nätverksledarna var riktigt bra på att hålla det åt det hållet.” sagt av brukare 3.

”Att dom frågar mig hur vi ska lägga upp det här. Och, ja, att dom tar papper och penna och frågade mig lite mer. Jag sa att fredagar vill jag inte och då blev det en onsdag.” och *”De var jag som tog besluten sen kom de andra med råd och vi diskuterade fram olika lösningar.”* sagt av brukare 2.

I Karlssons (2007) avhandling om självbestämmande illustreras olika gestaltningar ifrån ett idealt självbestämmande till ett mer representerat självbestämmande, genom att det bygger på andras övertygelser om vad som är bäst för brukaren. Brukarnas självbestämmande kan betraktas som konsekvenser av ett samspel mellan brukarnas benägenhet och förmåga att kunna reflektera över sig själva, samt sina problem och konsekvenser kring val. Dock framkommer det i avhandlingen att brukarnas självbestämmande är mer eller mindre begränsat. Brukarnas inflytande beror delvis på deras kognitiva svårigheter, men också på organiseringen av samtalen. Vidare skriver Karlsson (2007) att något som också har en inverkan är i vilken utsträckning som brukarna deltar aktivt och identifierar sina egna problem samt sina omedelbara och framtida önskemål. Citaten ovan illustrerar delvis att brukarna upplever sig själva som huvudsakliga beslutsfattare, men att det paradoxalt inte blir som brukaren förväntat. Detta styrker brukarnas upplevelse av delaktighet, med tanke på att “bestämma” och “påverka” enligt brukarna, var en stor del i att vara delaktig. I motsats till vad Karlsson (2007) beskriver om ett mer eller mindre begränsat självbestämmande på grund av faktorer såsom brukarnas kognitiva svårigheter, framgår det i vårt resultat att dessa svårigheter inte påverkar brukarna kring beslutsfattande under nätverksmötet. Om brukaren har möjlighet att vara med och påverka och besluta menar Petersen et al. (2008) att det stärker brukarnas sociala förmågor och minskar känslan av hjälplöshet. Författarna lyfter betydelsen av brukarens möjlighet av att ha en känsla av kontroll och förmåga att kunna göra egna val som något positivt för självkänslan. Ur brukarnas svar går det att utläsa hur viktigt det är att få vara med och bestämma. Brukarna återkommer till det flera gånger att de fick vara med på besluten, men att det däremellan fördes diskussioner mellan de övriga deltagarna som brukarna inte riktigt kunde ”hänga” med i. Karlsson och Börjesson (2011) belyser också att brukare som ges inflytande över sina vård- och stödinsatser har positiv effekt på brukarens egenvärde.

Nätverksledarna uttrycker att beslut som tas under mötet ibland kanske går för fort utan att vara förankrade mellan alla parter. Nätverksledarna berättar att det är omöjligt att veta när beslut tas över huvudet på brukaren, men det händer att de får den känslan, vilket de beskriver som en konsekvens av ett förhastat beslut. Nätverksledarna beskriver att det i sådana situationer gäller att vara extra lyhörd på om brukaren behöver mer tid att tänka.

”Jag kan tänka mig att det kan vara såhär att nån gång så går en brukare härifrån och känner att, det där ville jag ju egentligen inte.” sagt av nätverksledare 1.

Nätverksledarna poängterar betydelsen av att låta brukarens röst komma till tals och att hela tiden återkoppla till brukaren utifrån mötets syfte. Nätverksledarna pratar vidare om att stimulera till delaktigheten men även till tryggheten. De menar att det är modigt av brukaren att samla flera människor och prata om sig själv. I övriga situationer upplever nätverksledarna att andra många gånger bestämmer över brukaren. På nätverksmöten hjälper nätverksledarna brukaren att vara delaktig, genom att jobba mycket med den balansen och stärka brukaren. De förtydligar att brukaren måste känna att det är hans eller hennes möte, vilket nätverksledarna hjälper till med. Det finns även maktpositioner som nätverksledarna försöker jämna ut. De beskriver att nätverksarbete många gånger grundar sig i en demokratisk syn och att det är en del i det delaktighetfrämjande arbetet, att man försöker jämna ut de olika maktpositionerna.

”Ja kan bidra med att få ihop nån helhet för personen och så, bidra med att det finns en dialog och stimulera till den och att brukaren känner, går ut ifrån nätverksmötet och att man fått en mer helhetskänsla, och att man är delaktig själv i den processen. Det är min förhoppning liksom me den här metoden att jag ska hjälpa till med.” Och *”Tänker att från första stund så är min känsla av att också att jag vill stärka brukaren och att det här är ditt möte, du är expert på ditt eget liv och jag finns till för att hjälpa dig. I alla de former är brukaren delaktig, så långt jag nånsin kan tänka.. så, så tänker jag om det.”* sagt av nätverksledare 3.

Som tidigare beskrivits finns det situationer då brukaren inte känner sig lyssnad på. Metoder som nätverksledarna använder sig av vid dessa situationer är att återkoppla och fördela samtalsstiden mellan deltagarna, vilket beskrivs enligt följande:

”Det är ju jätteviktigt att återkoppla under hela mötet.. och märker vi att det blir så att alla pratar mycket så brukar vi ju också till exempel dela på det här med pratande och lyssnande.. att några får prata och några får lyssna.” sagt av nätverksledare 2.

För brukaren är det viktigt att åsikter och synpunkter blir tagna på allvar och att brukaren har möjlighet att påverka och förändra. När brukaren är delaktig ger det även en känsla av att vara respekterad. Återkoppling till brukaren och uppdelning av samtalsstid ger brukaren möjlighet till delaktighet och att få sin röst hörd. Trondman (2003) skriver att det bör finnas en delaktighetsfrämjande metod som gör att brukarnas intressen tas tillvara, att de blir lyssnade på och tagna på allvar. Det handlar om att fråga sig hur delaktighet skapas i en viss situation. Delaktighet ger en känsla av att vara värd något och självförtroende kan skapas genom delaktighet (Trondman, 2003).

Nätverksledarna återkommer till värdet av att arbeta individanpassat för att skapa delaktighet för brukaren. Nätverksledarna tar upp svårigheterna hos brukare med NPF och de olika delaktighetsfrämjande metoder som krävs. Många brukare inom autismspektrum har kognitiva svårigheter vilket innebär att det ibland krävs hjälpmedel kring kommunikation (Lindberg & Mårtensson, 2011). I form av bildstöd eller hjälp med anteckningar tydliggör nätverksledarna mötets innehåll och bidrar till förståelse som leder till delaktighet för brukaren. De berättar vidare om betydelsen av att vara särskilt noggrann med, och inte ta för givet hur en brukare kommunicerar på bästa sätt och att vi alla är olika. Hagner et al. (2014) menar att ungdomar med autismspektrumstörning ofta möter olika hinder för att delta i planeringsmöten på grund av till exempel ångest och svårigheter med kommunikation och social interaktion.

”Bidra med ett språk som alla förstår, för jag tänker att man måste, man skriver ju saker för olika målgrupper och utifrån det så förändrar man också sitt språk.. men ska det asså, jag tycker man ska lyssna på sig själv va gäller att få ett språk som ligger så nära en själv och som också kan förstås och bli meningsfullt för andra.” sagt av nätverksledare 3.

I empirin framkommer det flera likheter kring hur brukarna upplever mötet i form av förståelse och tydlighet. Brukarna fokuserar på att det ska komma förklaringar på det som de inte förstår, varpå brukarna tappar fokus på mötet i övrigt. Brukarna uttrycker att de stundtals är svårt att förstå de övriga deltagarna i mötet.

”Hon va väldigt otydlig me va hon ville och va hon ville förmedla inför allihopa som jag inte visste.. och då blev det.. lärarna kanske förstod det, men det gjorde ju inte jag så då.. så då blev det liksom lite så.. att jag väntade för att se om hon kunde förklara bättre. Men det blev inte av.” sagt av brukare 2.

En förklaring till brukarens agerande kan förstås utifrån brukarens eventuella svårigheter med social interaktion. Brukaren förstår inte vad som samtalas om och interagerar inte med de övriga deltagarna i mötet för att lösa sin situation och förstå. Åhnby et al. (2013) menar att tydliga instruktioner leder till förutsättningar för en inre process hos brukaren, vilket är en grund för en kollektiv delaktighet och för ett positivt förändringsarbete. Skau (2007) menar att om de professionella använder ett byråkratiskt och fackmässigt språk, kan det vara svårt för brukaren att förstå. Författaren skriver vidare om hur viktigt det är att tala ett tydligt och anpassat språk så att brukarna förstår innebörden i möten. Detta förtydligar den maktskillnad som finns mellan brukare och professionella. När de professionella talar ett fackspråk kan det bli hämmande för delaktigheten vid nätverksmöten, eftersom inte brukaren alltid “hänger med” på vad som sägs. I situationer när brukarna inte förstår hämmar otydligheten meningsskapandet.

Ovan förda resonemang går i linje med vad Simmeborn-Fleischer (2013) kommer fram till i sin avhandling att det krävs en viss typ av kommunikation innehållande bland annat tydliga frågor för att personer med Asperger syndrom ska förstå. Även Karlsson och Börjesson (2011) diskuterar svårigheten för brukare att förstå de professionellas språk med alla uttryck, förkortningar och hänvisningar. Författarna menar att det uppstår en maktobalans huruvida brukaren har möjligheten att förstå innehållet i sammanhanget, vilket kan leda till svårigheter kring möjligheten att påverka. Brukaren kan ha svårt att ens förstå vilka insatser och problem som på ett grundläggande plan diskuteras vid nätverksmötet. Bolin och Sorbring (2014) visar på att de professionella använder ett språk under samverkansmöten som är svårt att förstå för brukaren. Detta är en av anledningarna till att brukarna bland annat tar till olika strategier, såsom att till exempel *”stänga av men ändå lyssna”*. Författarna skriver om strategin som en konsekvens av att brukaren är uttråkad eller inte har något intresse av att närvara vid mötet och stänger därför av. Enligt föregående citat framkommer det att brukaren upplever de övriga deltagarna som otydliga. Till skillnad från strategin om att *”stänga av men ändå lyssna”* agerar istället brukaren i vår empiri utifrån att hen inte förstår. Konsekvensen av det blir att brukaren sitter med utan att vara delaktig i resonemang och beslut.

Resultatdiskussion och slutsatser

I det här avsnittet återges först en diskussion av studiens resultat och slutsats utifrån syftet och frågeställningarna. Därefter följer en metoddiskussion samt förslag till fortsatt forskning. Avslutningsvis följer studiens implikationer av socialt arbete och socialpedagogik.

Det som tydligast framkommer är att både brukare och nätverksledare är överens om att nätverksmötet är den arena där självbestämmande framträder mest tydligt. Samtliga informanter uppger att det är viktigt och bra att brukarna får vara med och besluta om frågor som handlar om brukaren. Hounsgaard et al. (2008) menar att brukarmedverkan och delaktighet har god effekt på brukarnas rehabilitering. Vidare menar författarna att brukarmedverkan och engagemang har ett positivt inflytande på brukarens utveckling av sociala färdigheter. Nätverksledarna överskattar brukarnas upplevelse av delaktighet. Samtliga brukare har erfarenhet av att ha blivit besvikna under ett nätverksmöte då de upplevt att flera frågor redan varit avgjorda inför mötet. Brukarna beskriver även att det som beslutats på möten inte alltid blir så som de förväntar. Nätverksdelarna beskriver tydligt metoder som används av dem för delaktighetsfrämjande syfte och dessa konfirmerades av brukarnas berättelser.

En slutsats som studiens resultat visar är att nätverksmöten är ett sammanhang då brukaren känner en upplevelse av delaktighet, vid jämförelse med andra situationer i brukarens vardagsliv. Deltagande i nätverksmöten är en av få situationer där brukaren upplever sig ha möjligheten att kunna framföra sina åsikter, eftersom mötet är till för honom eller henne. Det finns likheter i vad Forkby (2006) kommer fram till i sin utvärderingsrapport om hur nätverksarbete upplevs positivt. Det framkommer dock att två av brukarna inte alltid upplever sig vara lyssnade på eller tagna på allvar. Den tredje brukaren upplever sig vara lyssnad på i vår studie, men poängterar att det inte alltid varit så. Detta resulterar i att samtliga brukare uttrycker att de har eller har haft en upplevelse av att inte känna sig lyssnad på.

Även när brukarna upplever att de inte är lyssnade på, beskriver de sig vara delaktiga i besluten. Detta kan tyckas motsägelsefullt, men med tanke på brukarnas NPF kan de ha svårt att föra ett samtal som grundar sig i demokrati, och det kan vara så att brukarna upplever att de inte är lyssnade på om de inte själva får prata hela tiden. NPF innebär en begränsning i förmågan till ömsesidigt socialt samspel och personer med NPF förutsätter ofta att andra känner och tänker likadant som de själva. Detta innebär även att brukarna kan ha svårigheter att veta vilken information andra behöver, för att uppfatta vad brukaren vill uttrycka (Lindberg & Mårtensson, 2011).

Förmågan att lyssna och kommunicera på ett tydligt sätt hos de övriga deltagarna, påverkar brukarens upplevelse av delaktighet. En kombination av lyhördhet och bekräftelse av brukaren från de andra deltagarna är av stor betydelse för att uppmärksamma brukarens behov och på så sätt bidra till brukarens delaktighet.

En slutsats som berör både teorin och empirin är att den sociala interaktionen i nätverksmöten har betydelse för brukarens upplevelse av delaktighet. Enligt brukarnas kognitiva svårigheter och bristande sociala förmåga att interagera med de andra deltagarna i mötet, påverkas deras möjligheter till förståelse av samtalsinnehåll och även förståelsen av andras agerande (Lorenz, 2011).

Om nätverksmöten är meningsskapande i kombination med att brukaren blir sedd, är lyssnad på och blir bekräftad har stor betydelse för en positiv upplevelse av delaktighet vid nätverksmöten.

En slutsats kring betydelsen av samverkan för brukarens upplevelse av delaktighet kan handla om att vara en del av ett sammanhang genom hela processen, från att planera sitt nätverksmöte till att genomföra och påverka beslut. Det som är hindrande för samverkan är således hindrande för brukarens upplevelse av delaktighet, såsom när någon av deltagarna i nätverksmötet tar ett beslut kring brukaren innan de kommer till mötet. Detta hämmar demokrati som enligt nätverksledarna är grunden i nätverksmöten och en förutsättning för samverkan. Nätverksledarna beskriver en annan hindrande faktor för samverkan. Vilket är när deltagare, inklusive brukare, undanhåller fakta och har hemligheter som de inte delar med sig av till övriga deltagare.

Som delaktighetfrämjande metoder arbetar nätverksledarna med ständig återkoppling till brukaren för att förankra och säkerställa att brukaren är med i diskussion och de beslut som fattas kring brukaren. Nätverksledarna öppnar även upp till dialog och uppmärksammar när en fördelning av samtalsstid krävs för att undvika hämmandet av brukarens delaktighet. En slutsats som studiens resultat visar är att brukarna upplever sig vara delaktiga i form av att de är med och bestämmer och påverkar beslut vid nätverksmöten. Brukarna beskriver att nätverksledarna är bra på att hjälpa dem att vara delaktig i beslutsprocessen. De övriga deltagarna hjälper dock inte till att förklara för brukarna när de använder sig av ett svårt språk, talar om något som inte brukarna förstår eller tar upp ämnen på mötet som brukaren inte är förberedd på.

Metoddiskussion och förslag till fortsatt forskning

Valet av en kvalitativ studie var för oss given eftersom vi ville ta reda på brukarnas subjektiva upplevelser. Med utgångspunkten att brukarna hade en kognitiv funktionsnedsättning skulle detta kunna medföra svårigheter i en kvantitativ studie. Nackdelen med att använda en kvalitativ metod istället för kvantitativ, var att vi fick färre informanter och därmed minskad möjlighet till att kunna generalisera resultatet (Kvale & Brinkmann, 2014). Valet av symbolisk interaktionism som teoriram, gjorde att vi medvetet hade en förståelse för brukarens förmåga att interagera i socialt samspel.

Ett urval på sex informanter varav tre brukare och tre nätverksledare kunde upplevas som ett litet urval för en jämförelse. På grund av tidsbrist och svårigheten att få tag på fler brukare fanns dock inte möjligheten till ett större urval, även om så önskades. Svårigheten har därför legat i att få fram ett väl grundat resultat i jämförelsen mellan brukarnas och nätverksledarnas upplevelser. På grund av studiens begränsade urval valde vi ibland att framföra *en* av informanterna vid intressanta upptäckter i empirin, som kunde ha betydelse för studiens resultat. En nackdel var att vi fick hjälp av Nätverkslaget med urvalet av nätverksledarna, vilket kan ha påverkat resultatet. Urvalet av dessa informanter kan ha valts ut för att ge en positiv syn på nätverksmöten, vilket kan ha inneburit att värdefull information utelämnats. En annan begränsning var att vi enbart intervjuade personer från en och samma verksamhet. Nu kan vi inte göra anspråk i att generalisera upplevelsen av brukarens delaktighet vid nätverksmöten. Dock är frågan intressant och vi ser det som ett givande fortsatt forskningsområde.

Kvalitativa halvstrukturerade intervjuer gav informanterna möjlighet att prata relativt fritt och vi fick möjligheten att få en inblick i informanternas upplevelse av brukarens delaktighet vid nätverksmöten, samt nätverksledarnas delaktighetsfrämjande arbete. Det kan ha påverkat resultatet att vi turades om att intervjua, så till vida att vi ställde frågorna på olika sätt med till exempel olika tonläge och olika sätt att uttrycka oss. Nätverksledarna intervjuades på deras arbetsplats, både för att jämföra ut den maktobalans som kunde uppstå i intervjusituationen, men också för att intervjun skulle ha den "rätta känslan". Brukarna valde själva var de ville bli intervjuade, vilket var både i egen hemmiljö, i kommunens lokaler samt på ett café. I efterhand insåg vi att vi borde ha undvikit platser med hög ljudnivå såsom cafémiljön, eftersom det medförde vissa brister i ljudupptagningen.

Begreppsstyrd meningskodning av intervjuerna var mer komplext än förväntat. Det kan finnas en risk att vi uteslöt material som vi valde bort, trots att det egentligen borde ha varit med. Det kunde således ha varit mer berikande för studiens resultat om vi valt datastyrd kodning för att istället utveckla koder genom tolkning av materialet (Kvale & Brinkmann, 2014). Datastyrd kodning skulle kanske även förtydligat resultat och analysavsnittet, vilket nu kan upplevas något spretigt, då resultatet av de olika begreppsstyrda temana visade sig ha en tendens att gå in i varandra.

Utifrån studien anser vi att vi visserligen har fått svar på studiens syfte kring att beskriva, jämföra och analysera informanternas upplevelser av brukarens delaktighet vid nätverksmöten. Men att antalet informanter, samt hur urvalet gjordes är resultatet knappt och omöjliggör en generalisering. Det hade varit önskvärt att intervjua fler informanter, men även att intervjua brukare och nätverksledare som deltagit i brukarens möte för att jämföra upplevelsen av samma möten. En metod som hade passat väl in på vår teori om symbolisk interaktionism hade varit att komplettera våra inspelade intervjuer med observationer och vi hade då fått en metodtriangulering. Det hade ökat förutsättningarna för ett mer trovärdigt resultat än vad fallet är nu (Kvale & Brinkmann, 2014).

I kommunen som vår studie utgår ifrån har strukturella nätverksmöten reducerats kraftigt av besparingsskäl. En vision är att istället prioriterar och utvecklar strukturella nätverksmöten för att gagna målgruppen så att fler unga vuxna med NPF ska få sina röster hörda och få möjligheten till bättre levnadsvillkor. Därför krävs mer forskning på brukarens egen upplevelse kring delaktighet.

Studiens implikationer för socialt arbete och socialpedagogik

Det finns en medvetenhet kring vårt ämnesområde inom socialt arbete och socialpedagogik och vi kan konstatera att ämnet i allra högsta grad är aktuellt, men nätverksmötets möjligheter är ännu inte är tillräckligt kända (Forsberg & Wallmark, 2002). När olika aktörer möts, så som vid nätverksmöten, är samverkan generellt en främjande aktivitet. Det är en allmänt utbredd inställning om att samverkan gagnar en helhetssyn utifrån olika brukarens behov (Svensson et al, 2008).

En strävan i denna studie har varit att bidra till en förståelse kring hur brukare upplever delaktighet vid nätverksmöten, och få kunskaper om nätverksledarnas delaktighetsfrämjande arbete. En del i socialpedagogiken handlar om att lyfta fram brukarnas motivation och olika styrkor för att aktivt stötta och hjälpa dem. På sådant sätt hjälps brukarna att begripa och bättre

kunna hantera likväl möjligheter som svårigheter. Socialpedagogiskt arbete handlar om att motivera, sätta igång processer och vägleda brukaren till att kunna genomföra olika aktiviteter själv. Socialpedagogiskt arbete såsom delaktighetsfrämjande arbetsmetoder vid nätverksmöten, kräver kreativitet och reflektion hos nätverksledarna för att brukarens behov och önskemål ska bli vägledande (Åhnby, 2013).

Litteraturförteckning

- Andersson, B. & Bjerkman, A., (1999). *Mellan myndighet och familj En kvalitativ undersökning av familjerådslag i Sverige*. Stockholm: Socialförvaltningen Forsknings- och Utvecklingsenheten.
- Berg, L.-E., (2010). Den sociala människan: Om den symboliska interaktionismen. i: P. Månsson, (red.) *Moderna samhällsteorier: traditioner, riktningar, teoretiker*. 8 red. Stockholm: Norstedt, pp. 151-184.
- Bolin, A & Sorbring, E (2014)., *När många vill "hjälpa till": barns och ungdomars erfarenheter av interprofessionellt samarbete inom den sociala barnvården*. Trollhättan: Högskolan Väst.
- Cederlund, C. & Berglund, S.-A., (2014). *Socialpedagogik: pedagogiskt socialt arbete*. Stockholm: Liber AB.
- Dalen, M., (2015). *Intervju som metod*. 2 red. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Danermark, B., (2000). *Samverkan- himmel eller helvete? (En bok om den svåra konsten att samverka)*. Stockholm: Gothia.
- Danermark, B. & Kullberg, C., (1999). *Samverkan: välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, L. & Markström, A.-M., (2000). *Den svårfångade socialpedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Forkby, T., (2006). *Socialt nätverksarbete: alliansbildning maket och retorik*. 1 red. FoU i Väst.
- Forsberg, G. & Wallmark, J., (2002). *Nätverksboken - om mötets möjligheter*. 2 red. Stockholm: Liber AB.
- Grönvik, L. & Lindberg, L., (2011). *Funktionshinderpolitik: en introduktion*. 1 red. Lund: Studentlitteratur.
- Gustavsson, A., (2004). Inledning. i: O. Mallander & M. Tideman, (red.) *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur AB, pp. 15-28.
- Gustavsson, A., (2008). Vår tids socialpedagogik. I: M. Molin, A. Gustavsson, & H.-e. Hermansson, (red.) *Meningsskapande och delaktighet. Om vår tids socialpedagogik*. 2 red. Göteborg: Daidalos AB, pp. 9-43.
- Hagner, D. Kurtz, A. May, J. & Cloutier, H., (2014). Person- Centered Planning for Transition-Aged Youth with Autism Spectrum Disorders. *Journal of Rehabilitation*, Vol. 80, (1), pp. 4-10.
- Hermerén, G., (2011). *God forskningsred*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
file:///C:/Users/sukur/Downloads/2011_01.pdf (Hämtad 2016-04-25).
- Karlsson, M. & Börjesson, M., (2011). *Brukarmakt: I teori och praktik*. 1 red. Stockholm: Natur och kultur.
- Karlsson, K., (2007). *Funktionshinder, samtal och självbestämmande: en studie av brukarcentrerade möten*. Diss. (sammanfattning) Linköping: Linköpings universitet.
- Kvale, S. & Brinkmann, S., (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3:1 red. Lund: Studentlitteratur AB.
- Lewin, B., (2014). *För din skull, för min skull eller för skams skull*. 1:4 red. Lund: Studentlitteratur.

- Lindberg, C. & Mårtensson, M., (2011). *Familjevardag med autism och asperger: Om att komma vidare efter diagnosen*. 1 red. Stockholm: Gothia.
- Lindgren, S., (2014). *Kvalitativ analys*. i: M. Hjerm, S. Lindgren & M. Nilsson, (red.) Introduktion till samhällsvetenskaplig analys. Malmö: Gleerups Utbildning AB, pp. 29-43.
- Lorenz, D., (2011). *Ungdomar med ASPERGERS SYNDROM att mötas i samtal*. 1 red. Stockholm: Gothia Förlag.
- Madsen, B., (2006). *Socialpedagogik; integration och inklusion i det moderna samhället*. 1:3 red. Lund: Studentlitteratur.
- Molin, M., (2004). *Att vara i särklass-om delaktighet och utanförskap i gymnasiesärskolan*, Linköping: Diss. Linköpings universitet.
- Nilsson, M., (2014). *Att samla in kvalitativa data- halvstrukturerade intervjuer*. i: M. Hjerm, S. Lindgren & M. Nilsson, red. Introduktion till samhällsvetenskaplig analys. Malmö: Gleerups Utbildning AB, pp. 149-165.
- Ottosson, H. & Ottosson, J.-O., (2007). *Psykiatriboken*. 1 red. Stockholm: Liber AB.
- Payne, M., (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. 2 red. Stockholm: Natur & Kultur.
- Petersen, K. Hounsgaard, L. Nielsen, C.-V., (2008). User participation and involvement in mental health rehabilitation: A literature review. *International Journal of Therapy & Rehabilitation*, Vol. 15 (7), pp. 306-314.
- Simmeborn Fleischer, A., (2013). *"Man vill ju klara sig själv": studievardagen för studenter med Asperger syndrom i högre utbildning*. Diss. (sammanfattning) Jönköping: Högskolan i Jönköping.
- Skau, G. M., (2007). *Mellan makt och hjälp- Om det flertydliga förhållandet mellan klient och hjälpare*. 3:3 red. Stockholm: Liber.
- Specialpedagogiska Skolmyndigheten, S., (2015). *Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF)* <https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/neuropsykiatriska-funktionsnedsattningar-npf/annu-en-niva/> (Hämtad 16 04 2016).
- Socialstyrelsen (2008). *Samverkan i re/habilitering: en vägledning*. Stockholm http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8784/2008-126-4_20081264.pdf (Hämtad 02 04 2016).
- Stukat, S., (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. 2 red. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L., (2008). *Handlingsutrymme: Utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & kultur.
- Trondman, M., (2003). *Kloka möten: Om den praktiska konsten att bemöta barn och ungdomar*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J., (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4 red. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. & Levin, I., (2010). *Att förstå vardagen: Med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*. 4 red. Lund: Studentlitteratur AB.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm. http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf (Hämtad 2016-04-15).
- Weigelt, C., (2012). *Meningsbegreppets historia och filosofi*. Huddinge: Södertörns högskola.

Åhnby, U., Svensson, L. A. & Henning, C., (2013). Delaktighet och gemenskap skapar engagemang- framtidsverkstad i Trollhättan. i: L. Eriksson, G. Nilsson & L. A. Svensson, (red.) *Gemenskaper: Socialpedagogiska perspektiv*. Göteborg: Daidalos, pp. 141-162.

Bilaga 1. Informationsbrev brukare

Informationsbrev om deltagande i studie om upplevelsen av delaktighet i nätverksmöten

Hej!

Vi är två studenter som heter Amanda Herbertsson och Birgitta Rahmé som läser till socialpedagoger på Högskolan Väst. Vi ska skriva en studie om hur unga vuxna med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, och nätverksledare upplever brukarens delaktighet vid nätverksmöten med till exempel socialtjänst och skola.

Om du som läser detta har varit med i ett nätverksmöte skulle vi vilja att du berättar för oss om din upplevelse av delaktighet. Vi kommer att spela in vårt samtal med dig för att komma ihåg vad du har sagt. Du kommer att vara anonym så ditt namn och ditt kön kommer inte att vara med i studien. Detta är för att ingen ska veta att du varit med i studien. Vårt intresse är endast att ta reda på din upplevelse av delaktighet.

Vi bestämmer tillsammans med dig, var du vill vara när vi ses. Du bestämmer själv om du vill vara med och du kan avbryta samtalet med oss när du vill. Det inspelade materialet kommer att raderas när studien är färdig.

Hoppas du vill delta!

Med vänliga hälsningar,

Amanda Herbertsson & Birgitta Rahmé

amhe0005@student.hv.se / bira0002@student.hv.se

Handledare: Martin Molin

E-post: martin.molin@hv.se

Vi ska ses den _____

Klockan _____

Vi ska ses på _____

Bilaga 2 Informationsbrev nätverksledare

Om deltagande i studie om delaktighet och samverkan vid nätverksmöten

Hej!

Vi heter Amanda Herbertsson och Birgitta Rahmé och läser till socialpedagoger på Högskolan Väst. Vi skriver vårt examensarbete om hur unga vuxna med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och nätverksledare upplever brukarens delaktighet vid nätverksmöten. Studien syftar även till att analysera delaktighetsfrämjande arbete hos nätverksledarna.

En C-uppsats är en offentlig handling och kommer att kunna läsas på bland annat Högskolan Västs bibliotek. Du tillfrågas härmed om deltagande i denna studie. Du som väljer att delta i vår undersökning kommer att vara helt anonym och din arbetsplats kommer att avidentifieras. Deltagandet är frivilligt och kan när som helst avbrytas. Vi kommer att intervjua både brukare och nätverksledare för att få båda perspektiven och vi kommer att spela in intervjun för att komma ihåg vad som sägs. Det inspelade materialet och all information vi får kommer enbart att användas i vår studie för att sedan raderas.

Hoppas du vill delta!

Med vänliga hälsningar,

Amanda Herbertsson & Birgitta Rahmé

amhe0005@student.hv.se / bira0002@student.hv.se

Handledare: Martin Molin

E-post: martin.molin@hv.se

Bilaga 3. Halvstrukturerad intervjuguide- vid intervju med brukare

Bakgrundsfrågor

1. Hur gammal är du?
2. Vilken diagnos har du?
3. Hur många gånger har du varit på nätverksmöte?
4. Vilka förväntningar har du inför nätverksmöten?
5. Vilken brukar vara orsaken till nätverksmötena?
6. Vilka förväntningar har du på nätverksmöten? Brukar det bli som du förväntat dig?

Delaktighet under nätverksmötet

7. Fick du möjligheten att prata och säga vad du tyckte under mötet? På vilket sätt?
8. Lyssnade de andra på vad du hade att säga?
9. Hjälpte de andra deltagarna dig att vara delaktig i nätverksmötet? På vilket sätt?
10. Hindrade de andra deltagarna dig från att vara delaktig? På vilket sätt?
11. Tog de andra deltagarna beslut som du inte var med på?
12. Kände du dig som en del av gruppen?
13. Vad är delaktighet för dig?
14. Kände du dig delaktig i nätverksmötet? På vilket sätt? Vad bidrog till det?
15. Fick du vara med och bestämma vem som skulle vara med på nätverksmötet?

Samverkan

16. Hur planerades det inför nätverksmötet? Var du med och planerade inför nätverksmötet?
17. Vilka var med på nätverksmötet? (Skola, socialtjänst, boendepersonal, kontaktperson, anhörig, försäkringskassan?)

Reflektioner efter nätverksmötet

18. Hur upplevde du nätverksmötet? Berätta!
19. Vad hade du för upplevelse/känsla efter nätverksmötet?
20. Finns det något som du skulle vilja förändra vid ett kommande nätverksmöte?
21. Hur har nätverksmötet påverkat dig och din situation?
22. Är det något mer du vill berätta?
23. Går det bra att vi återkommer om vi behöver komplettera frågorna?

Bilaga 4. Halvstrukturerad intervjuguide- Nätverksledare

Bakgrundsfrågor

1. Hur länge har du arbetat med nätverksmöten?
2. Vad har du för utbildning/profession?

Förväntningar inför nätverksmöten

3. Vad har du för förväntningar inför ett nätverksmöte?
4. På vilket sätt är den enskilde delaktig i planeringen av nätverksmötet?

Delaktighet under nätverksmöten

5. Vad är delaktighet för dig?
6. Hur kommer den enskildes delaktighet till uttryck under nätverksmötet?
7. På vilket sätt upplever du att nätverksmöte som arbetssätt är främjande eller hindrande utifrån delaktighet och meningsskapande?
8. Hur gör du för att synliggöra och få fram den enskildes önskemål och tankar?
9. På vilket sätt får den enskilde komma till tals i nätverksmöten?
10. Hur ofta tas beslut utan att den enskilde är delaktig i beslutet?
11. Hur får du den enskilde delaktig i nätverksmöten?

Samverkan

12. Vad innebär samverkan för dig?
13. Hur ser samverkan ut i ert arbete?
14. På vilket sätt är detta arbetssätt främjande eller hindrande kring samverkan för den enskilde?
15. I vilken utsträckning medverkar socialtjänst, skola, anhöriga, kontaktperson och god man i nätverksmöten?

Reflektioner

16. Är det något mer du vill berätta?

17. Går det bra att vi återkommer om vi behöver komplettera frågorna?

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520- 22 30 00 Fax 0520- 22 30 99
www.hv.se